

II. Pröfning af några viktigare analytiska metoder för bestämning af alkohol.

För att å ena sidan jämföra arbetet medelst komparatorn och andra undersökningssätt samt å den andra tillse, hvilken af andra noggranna metoder, som kunde anses lämpligast för praktiskt ändamål, hafva vi utfört ett antal jämförande analyser å ett och samma material

a) med vanlig destillation

b) » fraktionerad »

c) » ebullioskopet.

Vid destillationen tillsattes bränd magnesia eller ett alkali för att neutralisera möjligen befintlig syra, som eljest kunde öfverdestillera och inverka på resultatet.

a. Sättet att bestämma alkohol medelst »vanlig destillation» torde ej behöfva närmare beskrivas. Från den allmänt vedertagna metoden afvek den af oss begagnade endast i smärre detaljer. Af den uppmätta profvätskan (vanligen 100 kbcm.) afdestillerades minst $\frac{3}{4}$; destillatet uppsamlades i samma kärl, deri profvet blifvit uppmätt, samt utspäddes till den ursprungliga volymen. Genom vägning bestämdes derefter specifika vigten, hvarefter alkoholhalten beräknades enligt brukliga tabeller.

Resultaten blifva vid noggrant utförande, som bekant, exakta, men då en enhet i 4:e decimalen af sp. vigten motsvarar en alkoholhalt af cirka 0.07 proc., så är tydligt, hurusom den största precision vid mätning och vägning är af nöden. Användning af areometer eller s. k. bränvinsprofvarer för bestämmande af sp. vigten medgifver *icke* tillräcklig noggrannhet, hvarför metoden endast kan komma i fråga att användas, der en känslig kemisk våg finnes till disposition.

I nedanstående tabell 1 äro resultaten af olika bestämningar på samma slags vara sammanställda.

Alla procenttal äro uttryckta i volymprocent.

Tabell 1.¹⁾ 2) 3)

Maltdryck.	Destillation 1.	Destillation 2.	Differens.
Svagdriicka	0.93	0.90	—0.03
Öl	5.18	5.24	+0.06
Iskällardriicka	3.00	3.00	0 —
»	3.14	3.14	0 —.

¹⁾ Jfr vidare tab. 2. ²⁾ Här, liksom vid alla jämförelser mellan metoderna, äro alla med hvarandra jämförbara försök utan urval medtagna, för såvida desamma ej af någon särskild anledning måste anses misslyckade. ³⁾ Der en jämförelse egt rum med ett och samma prof, har, för erhållande af större öfversiktighet, detta återupprepats vid hvarje särskildt tillfälle.

b. Fraktioneringsmetoden.

Härvid insattes mellan destillationskärlet och kylaren ett rör, innehållande perlor, stenkulor eller dylikt, hvarigenom en ganska kraftig fraktionering erhöles. Det visade sig härvid tillräckligt att — om destillationen bedrefs med lagom hastighet — afdestillera $\frac{1}{4}$ af profvet, dervid man alltså erhöles ett destillat 4 gånger alkoholhaltigare än profvet. Ett fel i bestämningen af destillatets alkoholhalt blir sålunda i slutresultatet divideradt med 4, hvilket ju är en afsevärd fördel. Härigenom finnes möjlighet att för bestämning af sp. vigten och alkoholhalten använda areometer (bränvinsprovare) i stället för vägning. De erforderliga apparaterna blifva i sådant fall billiga att anskaffa samt kunna utan svårighet handhafvas af hvar och en, som har någon vana vid kemiska eller fysiska arbeten.

Noggrannheten framgår af nedanstående tabell 2.

Tabell 2.¹⁾

Maltdryck.	Fraktionerad dest.	Vanlig dest.	Största differ.
Öl I	5.14 5.10	—	0.04
Svagdricka I	1.64	1.57	+0.07
» II	0.84 0.87	0.81	+0.06
» III	1.25	1.25	0—
» IV	1.47	1.44	+0.03.

c. Ebullioskopet.¹⁾

Det använda instrumentet var ett så kalladt precisionsinstrument, införskrifvet för k. finansdep:s kontroll- och justeringsbyrå från *Chr. H. G. Olsen* i Kristiania samt justeradt af adjunktsstipendiaten vid universitetet i Kristiania *Hercules Tornöe*, som intygat skalans riktighet på 0.05 proc. när. Arbetet utfördes i enlighet med professor *P. Waages* broschyr »Om ebullioskopet», Kristiania 1891, och resultaten beräknades enligt de i nämnda publikation anförda tabeller och korrekationer. Vigtsprocent äro omräknade till volymprocent.

Nedanstående tabell 3 visar resultaten, jemförda med dem, som erhållits enligt någon af föregående metoder.

Tabell 3.

Maltdrycker.	Med ebullioskopet.	Med dest.	Största differ.
Öl I	5.19	5.34	—0.15
» II	5.03	5.00	+0.03
» III	4.90	5.16	—0.26

¹⁾ Se noterna 2 och 3 på föregående sida.

Maltdrycker.	Med ebullioskopet.	Med dest.	Största differ.
Öl IV	4.50	4.56	—0.06
» V	4.00	4.05	—0.05
» VI	4.48	4.63	—0.15
» VII	5.08	5.07	+0.00
» VIII	4.57	4.60	—0.03
Iskällardricka I	2.79	2.93	—0.14
» II	2.99	3.07	—0.08
» III	3.03	3.06 3.14 3.14	—0.11
» IV	3.13	3.28	—0.15
» V	2.83	2.88	—0.05
Svagdricka I	0.87	1.06 0.93 0.90	—0.06 +0.16
» II	1.38	1.51 1.64 1.57	—0.26
» III	1.84	2.00	—0.16
» IV	0.68	0.73	—0.05
» V	0.77	0.79 0.84 0.87	—0.10
» VI	0.72	0.66	+0.06.

Såsom synes, hafva ett stort antal bestämningar utfallit ganska väl, under det att några visa differenser om cirka 0.1 å 0.2, ja, till och med 0.26 proc. Bestämningarna hafva i allmänhet utfallit för *låga*, hvarför den af Waage i hans broschyr — se ofvan — angifna korrekturen synes vara för stor.

Vi hafva emellertid icke ansett det falla inom området för vår närvarande uppgift att pröfva, huruvida en längre tids öfning skulle vara i stånd att möjliggöra ett exaktare arbete med ebullioskopet, eller om felen äro af mer principiell natur. Så mycket torde dock framgå af undersökningarna, att, *om* noggrannare resultat skola vinnas, så måste detta vara förenadt med ej ringa svårigheter. Den anmärkningen kvarstår äfven alltid mot detta instrument, att dess noggrannhet beror af en riktig injustering från början. Endast med ett fullt felfritt exemplar af instrumentet erhållas riktiga analysresultat.

Vill man, under förutsättning att noggrannheten af de fyra här angifna metoderna är för praktiska behof tillräcklig¹⁾, jemföra *snabbheten* vid utförandet, så är denna vid arbete med komparatorn och ebullioskopet ungefär lika stor, om man nämligen har spritlösningar för den förra färdigberedda.

Destillationsmetoderna äro deremot i så måtto långsammare, att hvarje *enskildt* prof tager längre tid i anspråk. Men då man å ena

¹⁾ Något, hvarom beträffande ebullioskopet meningarna äro delade.

sidan är i stånd att utan svårighet sköta andra arbeten under pågående destillation och å den andra låta flera destillationer pågå samtidigt, så torde den tid, under hvilken laboranten är verkligen *upptagen* med profvet, knappast vara längre vid destillationsmetoderna -- särskildt vid fraktioneringsmetoden — än vid de andra.

Framför den med afseende på skärpan i utslaget jemngoda komparatorsmetoden ega de vidare den fördelen att angifva resultatet i form af en bestämd *procentsiffra*, något, som för kontrollundersökningar visserligen ej är nödvändigt, men som ock ofta önskas.

På grund af de nu anförda förhållandena hafva vi vid de efterföljande undersökningarna lagt *destillationsmetoderna* till grund för vårt omdöme.

III. Maltdryckernas föränderlighet vid förvaring genom s. k. efterjäsning.

De af oss pröfvade maltdryckerna äro:

A) underjästa drycker, efter lagring tappade

I) på fat, som förvarats

a) i bryggeriets iskällargång vid cirka 4° C.,

b) i ett gårdsrum, der temperaturen höll sig något under lufttemperaturen utomhus — under maj och juni månader.

II) på buteljer, som förvarats

a) i iskällargången,

b) i förenämnda gårdsrum.

B) öfverjästa drycker, förvarade i gårdsrummet eller i laboratorium

I) på fat,

II) på buteljer.

Orsaken att de öfverjästa maltdryckerna förvarats på annat sätt än de andra är den, att de vid användning i praktiska lifvet vanligen förbrukas så fort, att deras nedläggande i iskällare, efter det de lemnat jäskällaren, ofta ej anses löna mödan. Till följd af den olika hållbarheten hafva också de under- och öfverjästa maltdryckerna förvarats olika länge.

Resultaten af undersökningarna äro sammanställda i tabell 4.¹⁾

¹⁾ Är maltdryckens förändring så ringa, att differensen mellan tvenne, vid olika tillfällen utförda bestämningar, ligger inom eller i närheten af gränsen för försöksfelen, så äro siffrorna ställda inom parentes.

Tabell 4.¹⁾

Maltdryck.		Datum för undersökn.	Alkoholhalt (vol. %).	Differens.
AI a Pilsneröl	1	13/5	5.00	
		15/6	5.07	(+ 0.07)
Iskällardricka	1	13/5	2.93	
		13/6	2.87	(— 0.06)
AI b Pilsneröl	1	13/5	5.00	
		13/6	5.65	+ 0.65
AI b Iskällardricka	1	13/5	2.93	
		13/6	2.87	(— 0.06)
AII a Pilsneröl	1	13/5	5.00	
		15/6	5.08	(+ 0.08)
»	2	18/5	4.56	
		17/6	4.60	(+ 0.04)
Vanligt öl	1	16/5	5.16	
		16/6	5.13	(— 0.03)
Iskällardricka	1	13/5	2.93	
		15/6	2.88	(— 0.05)
»	2	20/5	3.14	
		16/6	3.14	(0.00)
AII b Pilsneröl	1	13/5	5.00	
		31/5	5.34	+ 0.34
»	2	18/5	4.56	
		31/5	4.63	(+ 0.07)
»	3	19/5	4.05	
		1/6	3.99	(— 0.06)
Vanligt öl	1	16/5	5.16	
		22/5	5.14	(— 0.02)
		1/6	5.18	(+ 0.02)
Iskällardricka	1	13/5	2.93	
		2/6	3.00	(+ 0.07)
»	2	20/5	3.14	
		2/6	3.28	+ 0.14
»	3	19/5	3.07	
		2/6	3.21	+ 0.14
BI Svagdricka	1	3/6	0.85	
		7/6	1.25	+ 0.40
		10/6	1.45	+ 0.60

1) Se not 3 på sid. 36.

Maltdryck.			Datum för undersökn.	Alkoholhalt (vol. %).	Differens.
BI	Svagdricka	2	4/6	1.57	
			10/6	2.37	+ 0.80
»	»	3	15/6	0.66	
			20/6	0.95	+ 0.29
			23/5	0.93	
BII	Svagdricka	4	30/5	1.43	+ 0.50
			7/6	1.87	+ 0.94
	Pilsnerdricka	23/5	1.64	
			31/5	2.00	+ 0.36
			8/6	2.34	+ 0.70

Ofvanstående tabeller visa, hurusom alkoholhalten hos de handelsfärdiga, *underjästa* dryckerna i allmänhet icke nämnvärdt förändras under förvaringen, äfven om förvaringsrummet eger en jmförelsevis hög och alltså olämplig temperatur. Endast i ett enda fall (i fråga om pilsneröl) iakttogs en betydligare höjning i alkoholhalten; ölet var då förvaradt på ett temligen varmt ställe. Samma öl, förvaradt vid + 4°, visade ingen förändring.

Bland svagare underjästa drycker visade tvenne sorters iskällardricka en ringa förändring, dock ej mer än 4 proc. af den *ursprungliga* alkoholhalten.

Helt olika förhålla sig emellertid de *öfverjästa* dryckerna. Här iakttager man hos *allesammans* redan under loppet af några få dagar mycket afsevärda förändringar. Så t. ex. har alkoholhalten hos ett dricka under loppet af 7 dagar ökats med 54 proc. af den ursprungliga samt under derpå följande 8 dagarne med ytterligare 47 proc. eller tillsammans under 15 dagar med 101 proc. Ändringar af mer än 40 proc. återfinnas hos alla de undersökta dryckerna af detta slag, för somliga redan efter förloppet af 4 à 5 dagar, sålunda ej längre tid än den, under hvilken dylika maltdrycker vanligen torde förvaras i varmt rum. Orsaken till denna föränderlighet är påtagligen att söka deri att dessa drycker måste utsändas i handeln, innan de ännu äro utjästa. Alkohol och ättikjäsning följa hvarandra så nära eller fortgå t. o. m. delvis samtidigt, hvarför man icke kan invänta slutet på den förra utan risk, att den senare redan börjat. Skola därför alkoholfattigare, *öfverjästa* maltdrycker under någon tid förblifva drickbara, synes detta kunna ske endast på tvenne sätt: antingen derigenom att, såsom nu sker, komsumtionen börjar, medan de ännu äro stadda i jäsning, dervid alkoholhalten alltjemt ökas, eller ock genom pasteurisering af varan, hvarigenom jästcellerna dödas och jäsningen afbrytes. Huru-

vida denna sistnämnda process låter sig praktiskt (d. v. s. här ekonomiskt) genomföras, är en fråga, som ligger utanför vår uppgift att besvara.

Så länge emellertid bryggningen af dessa öfverjästa maltdrycker fortgår på hittills öfligt sätt, så kommer alkoholhalten hos desamma att blifva en föränderlig och af förvaringstiden beroende qvantitet.

Stockholm den 6 augusti 1892.

*A. G. Ekstrand,*¹⁾

Byråingeniör vid Finansdepartementets kontroll-
och justeringsbyrå.

Klas Sondén,

Helsovårdsnämndens kemist.

K. Edv. Peterson,

Ingeniör.

¹⁾ som med afseende på ebullioskopets användbarhet dock måste hänvisa till de i bilagan n:o 6 till maltdryckskomiténs betänkande införda, af mig verkställda, jmförande undersökningar med nämnda instrument.

Bil. 9.**Utlåtande af Ingeniören i Kontroll- och Justeringsbyrån
Å. G. Ekstrand.**

För bestämning af alkoholhalten i maltdrycker användas numera i allmänhet följande metoder:

1:o. Den *spektrometiska*, utarbetad af norrmannen H. Tornöe, beror derpå, att ljusbrytningen är en annan i öl än i vatten, och apparaten består af ett differentialprisma med graderad cirkel och tub (spektrometern), vidare en Bunsens lampa med platinanät för frambringande af homogent natriumljus, slutligen en vanlig samlingslins på fot. Prismat utgöres af en upptill öppen, kubisk, af planparallela glas hopsatt låda, hvilken genom en vertikal mellanvägg, parallel med två af sidorna, är delad i två rum, det ena för vatten, det andra för ölet, som skall undersökas. Till apparaten höra en eller två väl justerade areometrar.

Sedan ölet genom omskakning befriats från större delen af kolsyran och dess egentliga vikt blifvit bestämd med areometer, nedhålles det i differentialprismats ena kammare, och om, sedan apparaten blifvit rätt instäld, prismat vrides, under det man ser genom tuben, till dess att den lodräta rätliniga gränsen för det brutna ljuset går midt igenom tubens trådkors, så får man ljusets afböjningsvinkel vid dess gång genom ölet, hvilken vinkel kan afläsas på cirkeldelningen med tillhjälp af en nonie. Till metoden hör, att prismat efter första afläsningen vrides 180° och afböjningsvinkeln afläses ånyo.

Med tillhjälp af särskilda tabeller kan man ur de funna värdena på egentliga vigten och afböjningsvinkeln beräkna ölets alkoholhalt, uttryckt i vigtprocent, samt dess extrakthalt. Metoden lemnar vid noggrant arbete mycket goda resultat. En särskild fördel vid denna metod är, att den i en analys ger både alkohol- och extrakthalt.

2:o. *Ebullioskopet* grundar sig derpå, att en alkoholhaltig vätska har lägre kokpunkt än vatten. Som vattnets kokpunkt emellertid

vexlar något med barometertrycket, måste densamma, innan instrumentet användes, noga bestämmas, och denna vattnets kokpunkt blir sedan utgångspunkten för bestämning af alkoholprocenten. Under vanliga tryckförhållanden kokar rent vatten vid 100° C. och absolut alkohol vid $78,4^{\circ}$; mellan dessa två tal ligger kokpunkten för en blandning hvilken som helst af alkohol och vatten, men emedan alkoholdifferenserna ej förhålla sig direkt som kokpunktsdifferenserna, är instrumentet försedt med en genom försök fastställd skala, och erfarenheten lär, att vid mycket svaga sprithaltiga vätskor en ringa tillväxt i styrkan vållar en jmförelsevis stor förändring i kokpunkten, hvaraf synes, att instrumentet företrädesvis lämpar sig för spritsvaga vätskor, såsom öl och dricka. Vid undersökning af extrakthaltiga lösningar måste en korrektion göras för extrakthalten. Ett för noggranna undersökningar särskildt afsedt s. k. precisionsebullioskop har för ett tiotal år sedan blifvit konstrueradt af professor P. Waage i Kristiania. Instrumentet är ganska lättskött och ger vid noggrant arbete goda resultat. Endast alkoholhalten kan bestämmas dermed, och denna fås uttryckt i viktprocent.

3:o. *Destillationsmetoden* beror derpå, att, om man ur en volym öl, t. ex. 100 kubikcentimeter, afdestillerar och uppsamlar all alkohol och sedan genom tillsats af rent vatten ökar destillatets volym till precis 100 kubikcentimeter, så kommer detta destillat att innehålla alldeles samma volymprocent alkohol som ölet. Destillatets alkoholhalt bestämmas genom bränvinsprofvare eller pyknometer, hvarom mera nedan.

Den apparat, som vanligen användes för metodens tillämpning i praktiken, kallas Sallerons destillator och består af ett litet kokkärl, vanligen af messingsbleck, med ställning, en spritlampa, ett kylfat för spritångornas kondensering, ett mätkärl af glas, en profeylinder och en mycket liten bränvinsprofvare. Mätkärlat fylles till märket med det genom omskakning från kolsyra befriade ölet samt tömmes i kokkärlet, som förmedelst en genom kylfatet passerande rörledning sättes i förbindelse med det nyss tömda och renspolade mätkärlat. Spritlampan antändes nu under kokkärlet, och destillatet uppsamlas i mätkärlat, tills detta till hälften eller tre fjerdedelar är fylldt, hvarefter destillationen afbrytes och mätkärlat fylles med destilleradt vatten till märket, omskakas och tömmes i profeylindern, der alkoholhalten bestämmas med bränvinsprofvaren. Metoden är rätt enkel i utförandet, men en noggrann alkoholbestämning med en alltför liten bränvinsprofvare, helst vid mycket låg alkoholhalt, är en ganska vansklig sak. Utföres destillationsmetoden åter på det sättet, att man använder ett större mätkärl, t. ex. på 100 kubikcentimeter, och genom vägning bestämmer

destillatets egentliga vigt, hvarur alkoholhalten sedan kan beräknas, så anses metoden vara den tillförlitligaste af alla, men den fordrar då en noggrann vägning. I sådant fall kan man också använda samma prof, som tjenat till alkoholbestämning, till bestämning af extrakthalten, i det att återstoden i kokkärlet uppsamlas i mätkärlet, som utfylles med vatten till märket och väges; ur dess egentliga vigt kan man medelst tabeller bestämma ölets extrakthalt, uttryckt i gram per 100 kubikcentimeter öl. Genom att från början väga i stället för mäta ölprovet kan man medelst den utförligare destillationsmetoden bestämma både alkohol- och extrakthalt i vigtprocent.

4:o. *Attenuationsmetoden* beror på förhållandet mellan alkoholhalten hos ölet å ena sidan samt egentliga vigterna hos det ursprungliga ölet och hos det från alkohol befriade och till sin ursprungliga volym åter utspädda ölet å andra sidan. De redskap, som denna metod kräver, äro blott ett mätglas och en mycket känslig areometer. Dock bör mätglaset eller mätcylindern vara så stor, att den rymmer 300 å 500 kubikcentimeter, för att kunna gifva rum för en ordentlig areometer. Man afmäter t. ex. 300 kubikcentimeter öl, hvars egentliga vigt på areometern är S_m , sedan afdunstas ölet i en skål af porslin, platina eller nickel på vattenbad, tills endast hälften eller en tredjedel af volymen återstår, hvarefter återstoden bringas i mätglaset och rent vatten påfyller till 300 kubikcentimeter. Låt vara, att areometern nu visar egentliga vigten S_e , så kan man ur talet $1 + S_m - S_e$ lätt beräkna ölets alkoholhalt i volymprocent. Metoden är, som man finner, en indirekt metod och såsom sådan behäftad med flere felkällor än en direkt. Metoden fordrar en mycket noggrann bestämning af egentliga vigten och blir mindre säker vid mycket alkoholsvaga ölsorter, der differensen $S_e - S_m$ är mycket ringa och äfven det minsta fel i bestämningen märkbart återverkar på resultatet.

5:o. *Komparatorn*, konstruerad af professor S. O. Pettersson och ingenjör R. Ekman, har blott till ändamål att bestämma, huruvida ett öl är alkoholstarkare eller alkoholsvagare än ett annat, hvarmed det skall jämföras. Komparatorn består till sin princip af ett U-böjdt rör, i hvars ena gren inhållas några kubikcentimeter af normalprovet och i hvars andra gren inhålles alldeles samma kvantitet af det öl, som skall undersökas. I rörets nedre horisontala del finnes en rörlig index i form af en oljedroppe. Sedan öfre ändarne af röret blifvit hermetiskt tillslutna, nedsänkes hela röret i en glasbägare med varmt vatten. Om ölet i båda rören är lika alkoholstarkt, blir indexen stillastående; äro de olika starka, rör sig indexen *ifrån* den grenen, der det starkare ölet befinner sig; detta har nämligen i följd af sin större al-

koholhalt en större ångtension, som drifver indexen framåt. Med ett godt instrument af detta slag kan man erhålla mycket noggranna resultat.

Då af förestående redogörelse framgår, att bestämning af egentliga vigten ingår som ett moment i de flesta af här omnämnda metoder, torde en kort redogörelse för de vanliga dertill använda instrumenten vara på sin plats.

1:o. *Areometern* är i sin enklaste form ett i båda ändarne tillsmält glaströr, nedtill försedt med ett sänke och upptill med en skala. Vid nedsänkning i en vätska sjunker den djupare, ju mindre vätskans egentliga vikt är, och denna afläses på skalan. För olika ändamål användas areometrar med olika namn och indelningsgrund. Så har man för bränvin *alkoholometrar*, på hvilka skalan anger volym- eller viktprocent alkohol (i Sverige alltid volymprocent), för ölvört och öl *saccharometrar*, på hvilka skalan anger viktprocent extrakt (namnet beror derpå, att skalan bestämmes i förhållande till sockerlösningar af olika styrka), samt *hally-* eller rättare *halometrar* med samma användning som *saccharometrar* (namnet på dessa numera sällan förekommande instrument beror derpå, att skalan bestämdes i förhållande till koksaltlösningar af olika styrka), samt *areometrar i mera inskränkt bemärkelse*, på hvilka skalan direkt anger egentliga vigten. Äfven bör påpekas, att af *saccharometrar* finnas flere slag, uppkallade efter konstruktören, t. ex. *Balling's, Brix'*, samt skiljande sig genom skalans indelning och den temperatur, som betraktas såsom normaltemperatur.

Skalorna för de olika slagen af areometrar kunna genom reduktionstabeller öfverföras till hvarandra.

2:o. *Westphals våg* består af ett stativ, som uppbär en olikarmad vågbalans; i ena ändan bär denna balans en på en fin platinatråd hängande glaskropp, i den andra en tyngd, som i luften precis uppväger glaskroppen. Nedsänkes denna i en vätska, måste man för att återställa jemvigten hänga vigter på samma vågarm, och häraf låter sig då vätskans egentliga vikt med rätt stor noggrannhet beräkna. För egentliga viktbestämningar är detta instrument det enklaste och mest lättskötta.

3:o. *Pyknometern* består af en mindre glasflaska med inslipad propp och ofta äfven en termometer. Man väger pyknometern först tom, sedan fylld med luftfritt, destilleradt vatten och slutligen fylld med den vätska, hvars egentliga vikt skall bestämmas, och får på detta sätt vigten af lika volymer vatten och försöksvätska, hvarur den senares egentliga vikt beräknas.

En till sin form ganska afvikande pyknometer, efter konstruktören kallad Sprengel's pyknometer, består af ett U-böjdt rör, hvars öfre ändar äro utdragna till fina spetsar och horisontalt omböjda. Med pyknometern, särskildt med Sprengel's pyknometer, erhåller man egentliga vigten med den största noggrannhet, som hittills kunnat uppnås.

Slutligen bör tilläggas, att temperaturen spelar en ganska märkbar roll vid många af här omnämnda bestämningar, hvadan densamma alltid bör noga antecknas och helst hållas vid ett för hvarje instrument vanligen angifvet gradantal.

KONGL. FINANSDEPARTEMENTETS
KONTROLL- OCH JUSTERINGSBYRÅ

Bil. 10.

Till komitén för afgifvande af förslag till omarbetning af gällande förordning om försäljning af vin och maltdrycker.

Sedan komitén genom skrivelse den 11 i denna månad infortrat Kontroll- och Justeringsbyråns yttrande angående åtskilliga frågor rörande sättet att bestämma en gräns mellan svagdricka och starkare maltdrycker, får jag med hänvisning till den utredning ur teknisk synpunkt rörande maltdryckerna, som lemnats i Byråns underdåniga utlåtande den 8 oktober 1892 (sidorna 1—16 i det tryckta utlåtandet), härmed förklara, att jag ej funnit någon anledning att frångå de resultat, hvartill nämnda utredning ledde, nämligen:

1) att alkoholhalten ensam icke kan användas att skilja dricka från andra maltdrycker,

samt, under förutsättning att dricka definieras såsom en maltdryck, beredd af en stamvört, hvilkens extrakthalt icke öfverstiger en viss gräns,

2) att dricka, sålunda definieradt, verkligen kan skiljas från öl och öfriga maltdrycker genom en bestämning af dryckens stamvört.

Såsom i sagda utredning visats, kan stamvörtens extrakthalt bestämmas genom att underkasta den färdiga drycken en undersökning, som ej är nämnvärdt besvärligare än undersökningen af dryckens alkoholhalt, om destillationsmetoden dertill användes.

Då jag sålunda anser mig icke kunna jakande besvara komiténs första fråga, saknar jag anledning inlåta mig på de följande frågorna, men tillåter mig fästa komiténs uppmärksamhet derpå att det i Byråns förutnämnda underdåniga utlåtande (sida 18) framställda förslaget, att prof å maltdrycker kunde insändas till Byrån för att der analyseras, naturligtvis endast afser det fallet, att bryggerierna ställes under kontroll och att således undersökning af den färdiga drycken endast undantagsvis förekomme.

Beträffande slutligen komiténs fråga, i hvad mån möjligheten att skatt å maldrycker kan komma att införas bör inverka å valet af sätt för skiljande af svagdricka och starkare maldrycker. anser jag, att den kontroll, som bryggerierna till följd af beskattningen blefve underkastade, skulle i hög grad underlätta användandet af stamvörtens beskaffenhet såsom skiljegrund för de olika slagen af maldrycker.

Det med komiténs skrifvelse följande utdraget af statsrådsprotokollet den 7 oktober 1898 återställes härjemte. Stockholm den 14 november 1898.

K. LINDEBERG.

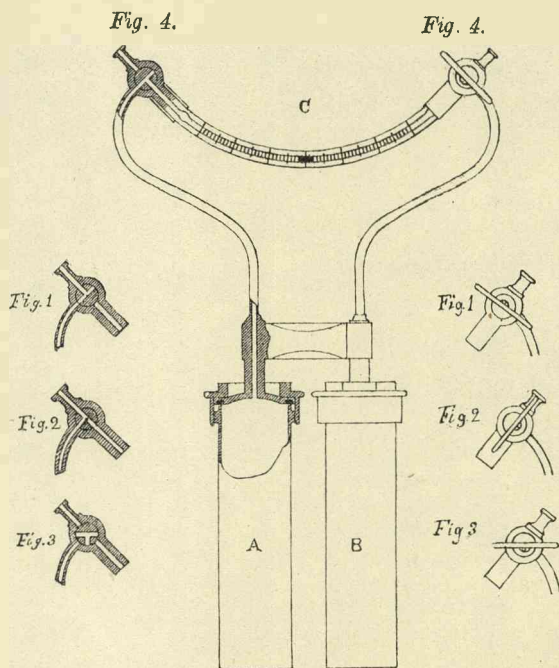
Bil. 11.

Anvisningar vid komparatorns begagnande.

Med komparatorn afgöres, huruvida sprithalten i jästa drycker, öl, vin o. s. v., öfver- eller understiger ett bestämdt värde. Detta sker med en noggrannhet af minst $\frac{1}{10}$ procent.

Med apparaten följa: två mätkolfvar på 20 cc, 2 pipetter på 2 cc, hvaraf den ena med blått märke, är afsedd att begagnas endast till natronlut, en flaska med indexvätska, några kapillära glasrör och en flaska, innehållande några kautschukringar, förvarade under vatten.

Vid provvets utförande erfordras dessutom en normalspritlösning, 10% natronlut, två porslinsburkar omkring 15 cm. höga och rymmande omkring $1\frac{1}{2}$ liter.

Profvets utförande.

I. Skölj den ena mätkolfven med ölprofvet och den andra med normallösningen, och låt kolfvarna afrinna.

II. Skölj pipetten med blåa märket med natronlut och öfverför sedan med densamma 2 cc natronlut i hvardera af de båda mätkolfvarna.

III. Fyll den ena kolfven till märket med ölprofvet och den andra med normallösningen. Sätt kautschukpropparna i kolfvarna och omskaka dessa väl.

IV. Skölj de båda cylindrarna A och B med rent vatten och torka dem väl invändigt med en linnelapp.

V. Fyll den andra pipetten med det numera alkaliska ölprofvet i ena mätkolfven och låt vätskan åter utlöpa, men ej tillbaka uti kolfven. Upprepa detta 3 gånger. Afmät den 4:de gången noga 2 cc i pipetten och låt dem utlöpa i cylindern A. Tillse, att vätskan ej spilles på cylinderns väggar. Skölj på samma sätt pipetten 3 gånger med normalvätskan i andra mätkolfven och öfverför sedan 2 cc deraf till cylindern B.

VI. Fastskrufva cylindrarna vid apparatens öfverstycke med hjälp af skrufnyckeln.

VII. Fyll den ena af porslinsburkarna med vatten af rumstemperatur (15° — 20°) och den andra med ljumt vatten (28° — 33°). Ställ den ena burken framför den andra (ej vid sidan).

VIII. Inställ kranarna som fig. 1 utvisar. Nedför apparaten ända till mellanstycket i det kalla vattnet. Rör om vattnet med en gåsfjäder, och låt apparaten stå kvar i vattnet en minut.

IX. Inställ kranarna som fig. 3 utvisar. Flytta apparaten öfver i det varma vattnet. Rör om och låt den under omröring stå kvar en minut.

X. Flytta apparaten tillbaka till det kalla vattnet. Inställ kranarna först ett ögonblick som fig. 1 och sedan som fig. 2 utvisar. Tillse att indexen (se fig. C) befinner sig ungefär vid manometerrörets midt samt är i jemvigt. Inställ kranarna efter fig. 4. Afläs indexens läge och anteckna detta.

XI. Flytta apparaten 2 å 3 gånger från det kalla till det varma vattnet och tvärt om. Afläs och anteckna för hvarje gång indexens läge under rubrikerna »Kallt» och »Varmt». Iakttag dervid noga, att vid alla omflyttningar skola kranarna hafva läget 3 och vid alla afläsningar läget 4. Omrör vattnet väl före hvarje afläsning.

Vid uppvärmningarna flyttar sig indexen åt det håll, der den *minst* alkoholhaltiga vätskan befinner sig.

Tillse nog

- 1) att kranarna aldrig öppnas för hastigt eller innan apparaten blifvit likformigt uppvärmd eller afkyld.
- 2) att indexen är lätttrörlig, så att den genast flyttar sig, då endast den ena cylindern uppvärmes.
- 3) att indexen står fullkomligt stilla under afläsningen.

Allmänna föreskrifter angående apparatens skötsel.

I. Vid oförsiktigt begagnande kan indexen spricka sönder och någon liten del deraf fastna i kranarna. Indexen blir då mycket svårtrörlig. För att bortskaffa vätskan införes genom röret, som leder in i kranen, ett litet stycke fint segelgarn, som uppsuger fuktigheten.

II. Skall ny index införas i manometern, uppsuger man i ett kapillärt glasrör en liten droppe af indexvätskan. Glasröret aftorkas väl och inskjutes försiktigt i manometern, der vätskan får rinna ut och samla sig till en droppe.

III. Skulle apparaten hafva blifvit otät, visar sig detta derpå, att indexen under försöket aldrig stannar, utan oupphörligt förflyttar sig åt samma håll. Orsakerna till otätheten kunna vara:

- 1) att cylindrarna ej äro nog hårdt fastskrufvade.
- 2) att kautschukpackningarna behöfva ombytas.
- 3) att kranarna eller kittningen vid manometerröret blifvit skadade.

Blir otätheten ej afhjelpat, sedan nya kautschukringar inlagts och cylindrarna hårdt fastskrufvats, torde det vara bäst att lemna apparaten till en instrumentmakare.

IV. Då apparaten ej användes, böra kranarna hafva ställningen 3.

INSPEKTORATET
FOR
ØLBESKATNINGEN.

Bil. 12.

Kjøbenhavn N., den 16:de September 1899.

Den ærede »Komité för omarbetning af gällande maltdryckslagstiftning» har gjennem deres Sekretær, Hr Assessor Sundberg, i Anledning af, at Afholdspartierne i Sverrig ønske en Grændse mellem det mere alkoholholdige og svagere Øl, saaledes, att Handlen med det førstnævnte Slags ved Lov gjøres vanskeligere og med sistnævnte lettere, end det nu er Tilfældet, anmodet mig om mine Ytringer, dels med Hensyn til Kontrollen med Bryggerierne her i Landet i Henhold til Ølskatte- loven, dels om Grændsen imellem de to Slags Øl. Idet det er mig en Fornøjelse at efterkomme denne Anmodning, skulde det glæde mig, saafremt dette mit Indlæg kunde tjene til at retlede den ærede Komité og bidrage til at Sagen kunde fremmes i den ønskede Retning.

Princippet i vor Ølskattelev af 1:ste April 1891 er — som det vil sees — bygget paa Bryggernes *Selvangivelse* af det fra Bryggeriet til Forbrug udleverede Øl, og Førelse af Drifts- og Salgsböger skal kun tjene til at forhindre systematiske Defraudationer af Betydenhed. Øjemedet med vor Ølskat er dels den Betragtning, at en Skat paa det mere alkoholholdige Øl er en nødvendig Appendix til Brændevins- skatten, idet det ikke er mere end billigt end, at Alkoholen rammes, hvad enten denne findes i Brændevin eller Øl, dels at man derved er istand til at kunne nedsætte Tolden paa de store Forbrugsartikler: Sukker og Petroleum.

Driftsbogen, som Bryggeren skal føre, udviser altsaa hvor meget Materiale der er anvendt til hvert Bryg og hvor stort et Kvantum Øl der er tilført Lagerkjældereren efter Hovedgjæringen i Gjærkarrene. Dette Kvantum ansættes i Reglen efter Gjærkarrenes Størrelse, und- tagelsesvis efter et Samlingskar, hvori Øllet først ledes fra Gjærings- karrene, for derefter at slanges paa Lagerfadene, hvor Eftergjæringen foregaar. Man har anset det for tilstrækkeligt, at det tilførte Øl ansættes efter bedste Skjøn, idet man er gaaet ud fra, at mindre Fejl i Længden ville hæve hinanden. Salgsbogen derimod skal indeholde en *nøjagtig* Opgivelse paa det fra Bryggeriet udleverede Kvantum, da

denne Bog er det eneste Grundlag for Skatteberegningen. Disse Böger blive hver Maaned indsendte til Inspektoratet og af de ved Kontrollen ansatte 5 Kontrollörer nøjagtig reviderede. Findes almindelige Regnefejl og dsl: sendes Bögerne tilbage til Bryggeriet for at de fornødne Rettelser kunne foretages. Udbyttet beregnes for hver Maaned procentvis og skulde der findes betydelige Svingninger, ville vedkommende Kontrollör strax blive sendt til det paagjældende Bryggeri for at undersøge Grunden dertil, hvilket imidlertid hidtil ikke har været nødvendig.

Da hverken Ølskatteloven eller den af Generaldirektoratet for Skattevæsenet under 29:de August 1891 udfærdigede Instrux for de ved Kontrollen ansatte Embetsmænd give udtømmende Bestemmelser for, hvorledes Kontrollen i alle Enkeltheder skal udöves, skal jeg her tillade mig att fremsætte en nærmere Forklaring om, hvorledes Kontrollen nu faktisk er ordnet og udføres.

Hele Landet er inddelt i 5 Distrikter, hvert med sin Kontrollör, som skifte hvert 3:die eller 4:de Aar. Kjøbenhavn udgjör et Distrikt og det övrige Land er inddelt i 4 Distrikter. Bryggeriernes Driftsaar gaar fra 1:ste Oktober indtil 30:te September. Saasnart September Maanedes Regnskab og Aarsregnskabet er modtaget, revideres disse, hvilket Arbejde i Reglen er tilendebragt sidst i Oktober Maaned. De 4 Kontrollörer udsendes derefter — 2 og 2 —, saa at altsaa altid 2 Embedsmænd i Fælledsskab udföre Forretningen. Salgsbögerne blive Dag for Dag konfereret med Bryggeriernes Handelsböger. Driftsbögerne sammenholdes kun for enkelte af Kontrollörerne selv valgte Maaneders Vedkommende, og kun i Tilfælde af, at der findes Fejl, blive de fuldstændig konfereret. Tillige sammenholdes Driftsbögerne med Bryggeriernes Materialkonti; Ølbeholdningen eftersees og de bedre skattefri Ølsorter, som holde $1\frac{1}{2}$ à 2 % Alkohol, undersøges, kun de skattepligtige Bryggerier eftersees. Til denne Rejse medgaar c. 20 Dage. Bryggerierne i Kjøbenhavn eftersees paa lignende Maade.

I Maanederne Januar—Marts foretager hver Kontrollör i sit Distrikt et Eftersyn af samtlige skattepligtige Bryggerier og omtrent Halvdelen af de skattefri Bryggerier. Samtlige skattefri Ølsorter undersøges og det paasees, at alle Böger ere förte rigtig à jour. Til Rejsen medgaar c. 20 Dage.

I Maanederne Juni—August efterser hver Kontrollör *alle* Bryggerier i sit Distrikt, baade skattepligtige og skattefri. Der paasees, at Bögerne ere förte à jour. *Alle* Ølsorter undersøges. Et Antal Træer, som anvendes til skattepligtigt Øl, eftermaales, og findes der enkelte ubetydelig for store, udskydes disse for at blive forandrede, hvilket

undertiden kan være Tilfældet, men Straffeansvar er hidtil ikke bleven gjort gjældende. De skattefrie Bryggeriers Böger opgjøres for det sidst forløbne Aar — fra 1:ste Juni til 31:e Maj — for at Inspektoratet kan have det fornødne Materiale for Statistiken til Aarsberetningen. Da mange af disse smaa Landbryggere ikke er vant til at skrive, har jeg i Henhold til Ølskattelovens § 8 foreskrevet hver enkelt at føre et Driftsregnskab i den autoriserede Journal, men i øvrigt overladt til Enhver især om og hvorledes han ellers vil føre Bögerne.

Schema.

Indmæsknings Datum.	Benyttet Materiale.			Tilvirket Øl i Tønder.				Datum naar det sidste Øl af hvert Bryg er solgt.
	Malt Æ.	Humle Æ.		N:o 1.	N:o 2.		S:a.	

Till denne Rejse medgaar c. 35 Dage.

Herefter eftersees de skattepligtige Bryggerier mindst 3 Gange og de skattefrie 1 à 2 Gange aarlig. Prøver udtages paa selve Bryggeriet og undersøges ved Ebullioskopet. Nærmer Alkoholindholdet sig de 2,25 %, bliver en Prøve indsendt til Inspektoratet og Alkoholindholdet bliver derefter *her* undersøgt ved Destillation. Vedkommende Brygger har altid acqviseret ved denne Afgjørelse og den af Toldbestyrelsen i Henhold til § 9 autoriserede Autoritet, Professor S. M. Jörgensen ved Polyteknisk Lærestanstalt, har til Dato ikke været benyttet til Afgjørelse af Stridigheder.

Den paa denne Maade ordnede Kontrol har vist sig fuldtud paa- lidelig og tilstrækkelig og man kan kun paaskjønne Bryggernes Lovlydighed i det Store og Hele, hvorfor der — naar hensees till den høje Ølskat og de smaa Kontroludgifter — meget faa Lovovertrædelser have fundet Sted, saaledes som det nedenfor vil sees.

Meningen med Ølskatten var, at den skulde ramme fortrinsvis det s. k. undergjærede Baierskøl, men ikke det egentlige overgjærede

Hvidtöl, og denne Hensigt er fuldstændig naaet. Undtagelsesvis har man forefunden almindeligt Hvidtöl efter nogle faa Dages Gjæring med over 2,25 % Alkohol, men i saadanne Tilfælde er Kontrollen nærmest optraadt som vejledende for at vedkommende Brygger for Fremtiden kunde forhindre den stærke Forgjæring, og Vedkommende er der tildelt en Advarsel, som hidtil har bevirket, at saadanne Tilfælde aldrig mere ere indtruffen med den samme Brygger.

Ved Ølskattens Indførelse begyndte særlig nogle af de skattepligtige Bryggerier at fremstille en overgjæret Ølsort, som ved en langsom Forgjæring skulde holde under 2,25 % Alkohol, og som man mente at kunne konkurrere med Baierskö, hvormed man altsaa havde den Hensigt at omgaa Loven. Det har imidlertid vist sig, att dette Øl ikke har kundet erstatte Baierskö, men derimod har det fundet særlig Indpas hos Afholdsfolk, og der brygges nu c. 30,000 Tönder aarligt, der sælges under Navn af Kroneöl, Stjerneöl og deslige. Da denne Slags Øl lagres indtil en hel Maaned, medens almindelig Hvidtöl i Reglen kun lagres nogle faa Dage, har Kontrollen særlig sin Opmærksomhed henvendt herpaa og forefindes noget over Skattegrænsden, bliver Vedkommende straffet. Af disse Forseelser er der opdaget:

1892/93 i 1 Tilfælde	c. 10 Tdr:
1895/96 i 1 »	» 9 »
1896/97 i 1 »	» 16 »
1897/98 i 1 »	» 5 » .

En anden Slags overgjæret Hvidtöl er det saa kaldte Gammeltöl. I visse Egne paa Landet har det tidligere været Skik og Brug om Foraaret at brygge noget Øl, stærkt humlet, som henlaa til Efter-sommeren og som da i Hösttiden blev uddelt til Landarbejderne. Dette Gammeltöl er imidlertid næsten fortrængt af Baierskö og forsvinder efterhaanden fuldstændig.

I 1891/92 forefandtes hos 7 Bryggere c. 60 Tdr:
hvoraf Skatten blev betalt, medens Böden blef eftergivet.

1892/93	6 Bryggere	c. 47 Tdr:
1893/94	1 »	c. 7 »
1895/96	1 »	c. 12 »
1896/97 og 1897/98	Ingen.	

Heraf er Skatten betalt og i Reglen en Böde lig Skattens Beløb.

I det første Aar begyndte nogle enkelte Bryggere at brygge noget stærkt humlet Øl, som de udleverede strax til Kjöberne, hvorefter det var bestemt at lagre hos disse til Gammeltöl, men efterat det blev tilkjendegivet Vedkommende, at saadant var forbudt i Ølskattelovens

§ 2 og at de for Fremtiden i saadanne Tilfælde ville blive dragne til Ansvar, er der ikke kommen noget Tilfælde til Kontrollens Kundskab.

Iøvrigt er der i Anledning af Regnskabsafregninger for de skattepligtige Bryggeriers Side i følgende Tilfælde ikjendt Bøder:

1891/92.	1.	Bøgerne icke ført à jour.
1892/93.	1.	Bøgerne urigtig førte af et og samme Bryggeri.
1893/94.	1.	
1894/95.	1.	
1895/96.	1.	Bøgerne for sent indsendte.
1896/97.	1.	
1897/98.	1.	Bøgerne ikke ført à jour.

Hertil maa imidlertid bemærkes, at Fejlene altid har været begaaet af Uagtsomhed eller Ligegyldighed og aldrig for at besvige Statskassen og at de Bryggerier, som ere mulkterede, alle have udvist i Almindelighed en høj Grad af Skjødsløshed med Bogføringen, og at de først ere blevne straffede efterat det har vist sig, at Advarsler ikke frugtede.

I intet Tilfælde har Øllet holdt over 6 %. Den mest alkoholholdige Ølsort, Porter, var næppe 5 %, undtagelsesvis indtil 5¹/₂ %.

I Driftsaaret 1897/98 har været i Drift:

6	Bryggerier, som tilvirke kun skattepligtigt Øl.
39	» baade skattepligtigt og skattefrit Øl.
2	skattepligtige Maltextraktsfabriker.
334	Bryggerier, som kun have tilvirket skattefrit Øl.

I samme Aar er der forbrugt af skattepligtigt Øl 657,432,59 Tdr: hvoraf Skatten er betalt med 5,824,428 Kr. 37 Øre.

(I indeværende Driftsaar vil Skatten formentlig andrage c. 6 Mill. og 2 à 300,000 Kr.).

Exporteret 14,517 Tdr skattepligtigt Øl.

Kontroludgifter have andraget 1897/98:

Gager til Embedsmændene	19,800 Kr.
Rejseudgifter, Husleje, Brændsel, Kontorrekvisitter og Blanketter o. s. v.	6,400 »
	I alt 26,200 Kr.

Da Ølskatten bliver indbetalt i de nærmeste Toldkasser, er selve *Optræningen* af Skatten ikke forbunden med nogensomhelst Udgift for Statskassen.

Naar der nu af Afholdspartierne i Sverrig er fremsat Ønsker om,

at faa forandret den bestaaende Lovgivning saaledes, at Forhandlingen af det mere alkoholholdige Øl gjøres besværligere, og af det svagere Øl lettere, saa finder jeg dette meget rimeligt, thi jeg anseer det for en Uting, at alt Øl, hvad enten det er berusende eller ikke, er undergivet de samme Regler, men jeg kan ikke nægte, at det er en meget vanskelig Sag at faa ordnet, ikke saa meget at fastsætte Grændsen imellem de to Ølsorter, som Kontrollen med, at Loven bliver overholdt. Jeg er jo ikke saa nøje kjendt med de svenske Forhold, men jeg antager at Ølsorterne ikke ere væsentlig forskjellige *der* i Sammenligning med Danmark og Norge. Efter min 10-aarige Erfaring her, maa jeg anse det for rigtigst, at sætte Alkoholgrændsen til 2,25 Vægtprocent ligesom her, idet alle overgjærede Ølsorter, undtagen overgjæret Porter, (*her* fremstilles Porter med Undergjær) kunde holdes under denne Grændse, ja under 2 %, medens alt undergjæret Øl neppe naar under 3 %. Her have vi aldrig funden undergjæret Øl med under 3 %, og blandt 1,000 overgjærede Ølprøver neppe én over 2 %. Her er altsaa et fuldstændig neutralt Spillerum af en hel %. Jo højere man sætter denne Grændse, desto højere Alkoholprocent i overgjæret Øl vil man opnaa og da Bryggerne neppe vil gjøre Stamurten stærkere, vil en større Mængde Extrakt omdannes til Alkohol og Øllet vil derved i Virkeligheden blive daarligere og vistnok virke mere berusende. Jeg anseer det for meget betænkeligt, at röre ved de bestaaende Forhold i den Retning, og jeg er bange for at man ikke vil opnaa det Resultat, som man tilsigter. Man vilde kunne befrygte, at, medens nu overgjæret Øl af indtil 2 % Alkohol kan nydes selv af Börn uden at det virker berusende, dette med større Alkohol let kan virke berusende selv hos Voxne. Paa den anden Side kan en Grændse t. Ex. af omkring 3 % bevirke, naar Handelen med alkoholholdig Øl bliver altfor vandskeliggjort, at Bryggerne kunne fremstille undergjæret Øl af under denne Grændse, og denne Ølsort vil blive tyndere og daarligere og virke omtrent lige saa berusende som det nu almindelige Baiersköl af 3 à 4 % Alkohol. Saavidt mig bekjendt have ogsaa alle Afholdsforeninger her i Danmark tilladt Nydelsen af skattefrit Øl, som jeg anseer for meget naturligt. Jeg maa derfor indstændig tilraade at acceptere vor Skattegrændse af 2,25 Vægtprocent.

Hvad dernæst det vanskelige Spørgsmaal, *hvor* Kontrollen med at Loven bliver overholdt, skal lægges, og *hvem* der skal drages til Ansvar for Overtrædelser, saa formener jeg, at dette maa ske paa selve Bryggerierne og ikke hos Forhandlerne, og at Fabrikanten skal staa til Ansvar. Bortset fra, at Kontrollen bliver vanskeligere jo flere Personer der findes, hvormed Kontrol skal föres, saa kan man neppe for-

lange, at Forhandlere, som ikke ere sagkyndige, skulle kunne indestaa for, at deres Øl ikke holder for meget Alkohol, de maa udelukkende stole paa Fabrikantens Opgivende, og er denne mindre samvittighedsfuld og udleverer en forbudt Vare, saa vilde det dog være den største Uretfærdighed, at Forhandleren skull estraffes for Fabrikantens Fejl. Det er derfor min Mening, at det er absolut nødvendigt, at lægge Kontrollen til og Ansvaret paa Bryggerierne. Bryggerne ere Fagkyndige og de maa vide, hvilke Varer de fabrikere og sælge. Medens det ikke er Meningen at indføre en Ølskat, bør man paa den anden Side dog erkjænde, at det ikke er ubilligt, at det alkoholholdige Øl betaler Kontrolomkostningerne med Forhandlingen og bærer denne Byrde, og da det til dette Øjemed kun drejer sig om en meget lav Afgift, forekommer det mig, at der ikke er saa stor Fristelse for Bryggeren til, at lukrere ved Lovovertrædelser, derfor skjønner jeg ikke rettere end, at vor Ølskattelov, med den her indførte Kontrol, kunde tjene som Mønster. Man har vel neppe Oplysning om, hvor meget undergjæret Baiersköf og andet alkoholholdigt Øl der i Sverrig bliver konsumeret, men »Tullkomiténs Betänkande II, Bilag. I (1891)» giver dog en lille Vejledning. Der fandtes herefter i 1888 i Sverrig 404 Bryggerier med 4,069 Arbejdere, hvoraf 156 med 3,531 opgav deres Produktion af »Maldrycker» til ialt 113,415,392 Liter. I Danmark er Forbruget af skattepligtigt Øl henimod 100 Millioner Liter og herefter anslaaer jeg Forbruget i Sverrig til mindst 70 å 80 Millioner Liter under Hensyn til Forbrugets Tiltagen i de sidste 11 Aar. Lægger man saa kun $\frac{1}{2}$ Øre paa hver Liter, vilde dette give 35 å 40,000 Kr. Indtægt og tager man saa Hensyn till Sverrigs større Fladerum, og efter Sammenligning af Bryggeriernes Antal her og i Sverrig, vil denne Sum omtrent vel være tilstrækkelig til Kontroludgifter. Da Øl inidlertid er en Vare, hvori Alkoholindholdet föröges ved længere Lagring, vilde det være nødvendigt ogsaa at sætte Forhandlerne under Kontrol ved, at der af og til udtages Prøver till Undersøgelse hos dem, og jeg vilde ansee det for heldigst, da det ikke kan undgaaes, at skattefrit Øl i det mindste i nogle Dage lagrer hos dem, om det blev lovbestemt, at et forefundet Alkoholindhold af indtil 2,5 % ikke medførte Straf, hvorimod Forhandlerne maa være Straf underkastet, saafremt Øl, som ikke var anmeldt som skattepligtigt, blev befunden at holde over 2,5 Vægtprocent, eller naar han sælger Øl, som er angivet som skattepligtigt, naar han ikke er berettiget dertil.

Hvad Forhandlingen af alkoholholdigt Øl her i Danmark angaar, saa har vor Næringslov af 1857 saa godt som slet ikke taget Hensyn dertil, af den gode Grund, at Forbruget ikke var almindelig, det blev dengang

anslaaet til c. 50,000 Tdr. Regjeringen har derimod nu i adskillige Aar været betænkt paa ogsaa her at gjøre Handlen dermed vanskeligere og har fremlagt gjentagne Gange Lovforslag i den Retning, som imidlertid ikke er bleven vedtagen i Riksdagen. Det mærkeligste er, at vore Afholdsmænd ikke følge deres Meningsfæller i Sverrig og Norge, idet de hævde, at Drukkenskab ikke kan bekjæmpes ved Skattepaalæg og ved besværlig Forhandling, men kun gennem den moralske Opdragelse af Folket.

Til yderligere Oplysning tillader jeg mig at vedlægge:

- 1) Indstilling om en Ølskat af $\frac{20}{8}$ 89 og Continuationsskrivelse af $\frac{24}{8}$ 89.
- 2) Lov om en Ølskat m. m. af $\frac{1}{4}$ 91 og Lov om Forandringer deri af $\frac{11}{5}$ 97.
- 3) Instruktion for de ved Kontrollen ansatte Embedsmænd af $\frac{29}{8}$ 91.
- 4) » for Toldstederne af $\frac{28}{8}$ 91.
- 5) Vejledning for Bryggerne af $\frac{28}{8}$ 91.
- 6) Generaldirektoratet for Skattevæsenets Beretning om Ølskatten for 1897/98.
- 7) Forslag til Lov om Næringsdrift og Beværtning.

MOLTZEN.

Bil. 13.

Afskrift.

Till Konungen.

Genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordning den 18 september 1874 angående villkoren för försäljning till förtäring på stället af vin, maldrycker, kokadt kaffe och andra tillagade, icke spirituösa drycker infördes i hithörande lagstiftning den förändring, att de icke tillfälliga rättigheterna till försäljning af vin och maldrycker, för hvilka rättigheter den äldre lagstiftningen hvarken bestämde någon tidsbegrän- ning eller någon olikhet i rörelsens omfång, delades i två slag, hvaraf det ena, utan någon på förhand gifven inskränkning i afseende å an- tal, skulle meddelas att gälla tills vidare och endast innefatta behörig- het att, i sammanhang med värdshusrörelse, tillhandahålla spisande gäster vin och maldrycker vid måltider, men det andra i ett tid efter annan på förhand fastställt maximiantal lemnas för tre år i sänder och innefatta tillstånd att servera ifrågavarande drycker jemväl utan mat. Denna klassificering af försäljningsrättigheterna har bibehållits i Eders Kongl. Maj:ts nu i ämnet gällande nådiga förordning den 24 oktober 1885, så att i både den äldre och yngre förordningen stad- gandena angående de för obestämd tid afsedda rättigheterna förekomma i 2 § samt bestämmelserna om treårsrättigheterna i 3 § med närmare föreskrifter i några följande §§; och enär klassificeringen ansetts ut- göra en af grunderna för ifrågavarande allmänna lagstiftning, har den ock, jemlikt 21 § i den äldre och 22 § i den yngre nådiga förordningen, upptagits i de särskilda författningar, som Öfverståthållareembetet, med stöd af de två sist anförda lagrummen, utfärdat beträffande utskänk- ning i hufvudstaden af vin och maldrycker m. m., nämligen numera upphäfdla kungörelsen af den 25 februari 1875 och ännu gällande kun- görelsen af den 31 mars 1886.

De i landsorten yppade förhållanden, som må hafva gifvit upphof till 1874 års förändring, i hvad den afsåg att vid värdshusrörelse fästa och till måltider inskränka en del af försäljningen och låta en annan del deraf utöfvas utan denna inskränkning, hade emellertid icke, såvidt Öfverståthållareembetet kunnat finna, förekommit i hufvudstaden, och

förändringen i denna del kan alltså icke sägas hafva derstädes varit af behof påkallad. Också är dess tillämpning i Stockholm icke till gagn, tvärt om. Med den vidsträckta tolkning, som kan gifvas åt benämningarna »värdshusrörelse» och »måltider», kan utskänkningsrätten enligt 2 § icke hallas inom de gränser, lagstiftaren uppenbarligen haft för afsigt att för den samma utstaka. Såsom värdshus måste betraktas snart sagdt hvarje utskänkningsställe, der mat finnes att tillgå för gästerna, och såsom måltid hvarje tillfälle, då den serveras, mathållningen må vara af än så underordnad betydelse, födan serveras i hur ringa mängd och å hvad tid som helst. Härtill kommer, att det är förenadt med största svårighet för att ej säga omöjligt att utan anlitande af medel, som äro den offentliga myndigheten ovärdiga, hålla tillräckligt verksam eftersyn derpå, att utskänkningsrätten å de så kallade nykterhetsvärdshusen icke sker äfven utan att mat samtidigt serveras, en förseelse, som därför oftast blifver obeifrad och följaktligen ock förekommer i stor skala.

Den af lagen asyftade skilnad mellan utskänkningsrätt enligt 2 § och utskänkningsrätt enligt 3 § finnes således mera på papperet än i verkligheten, och under sådana omständigheter samt då den förra rättigheten är lättare och bekvämare att förvärfva och bibehålla än den senare, är det naturligt, att den ock skall vara begärligare. Följden häraf visar sig i följande siffror angående ifrågavarande rättigheter här i hufvudstaden:

Bilaga. Uppgift å antalet rättigheter till utskänkning i Stockholm af vin och maltdrycker vid slutet af nedannämnda år.

År.	Fastställda antalet rättigheter enligt 3 §.	Antalet utöfvade rättigheter enligt 3 §.	Antalet utöfvade rättigheter enligt 2 §.
1884	225	148	402
1885	200	159	417
1886	200	185	406
1887	200	178	426
1888	200	172	445
1889	200	171	447
1890	200	178	468

Den stora utsträckning, hvori utskänkning enligt 2 § sålunda förekommer i jemförelse med utskänkning enligt 3 §, har, då, sasom nyss är nämnt, den faktiska skilnaden mellan dessa rörelsegrenar är nästan ingen, måst leda derhän, att hufvudstaden gått miste om den fördel, utskänkningsrättigheternas i 3 § stadgade begränsning till antal och giltighetstid onekligen i och för sig innebär sasom medel för myndig-

heten att lämpa utskänkningsställes mängd efter behovet och, i den mån härigenom kan ske, hålla ölförtäringen inom måttlighetens gränser. Den svaghet, som salunda i Stockholm vidlåder myndighetens ställning till utskänkare af vin och maldrycker, bör så mycket mindre få ega bestånd, som densamma vid den alltjemt tilltagande ölkonsumtionen obestriddligen i hög grad motverkar det arbete för superiets hämmande, som möjliggjorts genom den nuvarande bränvinslagstiftningen och särskildt i Stockholm med nit, kraft och på ett i öfrigt synnerligen förtjenstfullt sätt utföres af dervarande utskänkningsaktiebolag.

Nu kan det visserligen förefalla, som om 2 § i förordningen angående försäljning af vin och maldrycker m. m. icke genom sitt innehåll utan endast i följd af det sätt, hvarpa den här i Stockholm tillämpas, framkallat öfverflödet på de vid värdshusrörelse bundna utskänkningsrättigheter, då ju ordalagen i sagda § icke utgöra hinder för den myndighet, som meddelar dessa rättigheter, att härvid tillse, det lämpliga antalet deraf icke öfverskrides. Men denna uppfattning är icke riktig. Man måste nämligen besinna, att, då lagen delar utskänkningsrättigheterna i två klasser och såsom väsentlig skilnad dem emellan föreskrifver, att antalet till den ena klassen hörande rättigheter skall vara på förhand fastställt, det icke kan vara med lagens mening förenligt att åt den verkställande myndigheten inrymma rätt att på eget bevåg bestämma detsamma jemväl för den andra klassen och såmedelst utplåna berörda skilnad. Men der en sådan på förhand gifven begränsning af rättighetsantalet saknas, der saknas ock den fasta hållpunkt, som för myndigheten är nödvändig, när det gäller att med uteslutande hänsyn till behovet pröfva och afgöra, huruvida ett framställt anspråk på utskänkningsrätt må kunna godkännas eller skäligen bör tillbakavisas; och skulle det ock lyckas henne att härutinnan städse förfara med full rättvisa och konsekvens, skall dock öfvertygelse, att så sker, sällan kunna bibringas de aspiranter, som icke fått sin önskan tillfredsställd, utan skola säkerligen dessa i de flesta fall betrakta sig såsom offer för myndighetens godtycke, när till stöd för afslag å deras framställningar icke kan åberopas någon viss bestämmelse i författningen, utan allenast myndighetens åsigt om obehöfligheten af utskänkningsrättigheternas ökande. Men att framkalla missnöje, stödt på en så pass stark grund, kan icke vara väl betänkt, allrahelst som nykterhetsvärdshusrörelsen är ett i hög grad begärligt försörjningsmedel, samt under nu rådande tryckta hyresförhållanden jemväl husegarnes åtrå att få upplåta sina lägenheter för denna rörelse är synnerligen liffig, hvilka omständigheter i förening göra, att myndigheten, till och med när hon, på sätt nu är fallet, står strängt

på författningsenlig fot vid pröfningen af de ytterst talrika ansökningarna om utskänkningsrätt, får röna ständiga prof på missbelåtenhet öfver bristande tillmötesgående mot de sökande, ett klander, mot hvilket myndigheten icke ens, såsom den i allmänhet kan det i sin öfriga embetsverksamhet, eger värja sig genom att hänvisa de klagande till högre instans.

Med hvad nu blifvit anfördt torde tillfyllest vara ådagalagdt, att det med nådiga förordningen angående försäljning af vin och malt-drycker m. m. afsedda syfte skulle här i hufvudstaden bäst främjas derigenom, att all icke tillfällig utskänkning af nämnda drycker blefve underkastad bestämmelser, i hufvudsak motsvarande dem, som förekomma i förordningens 3—6 §§, så att samtliga försäljningsrättigheter skulle dels utgöra ett visst af Öfverståthållareembetet efter stadsfullmäktiges hörande arligen bestämdt maximiantal, dels meddelas för en till tre år i sänder begränsad tid och dels slutligen innefatta behörighet för innehafvaren att idka försäljningen äfven utan den inskränkning, som finnes föreskrifven i 2 §, en frihet, som dock synes Öfverståthållareembetet böra, i likhet med hvad för bränvinsutskänkare finnes stadgadt och af samma skäl, åtföljas af skyldighet att tillhandahålla lagad mat för de gäster, som önska erhålla sådan.

Och enär Eders Kongl. Maj:ts den 10 juli 1891 utfärdade förordning om vissa ändringar i nådiga förordningen den 24 oktober 1885 föranleder till motsvarande ändringar i Öfverståthållareembetets kungörelse om försäljning af vin och maldrycker m. m., anser sig Öfverståthållareembetet nu böra begagna detta tillfälle att hos Eders Kongl. Maj:t i underdanighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder medgifva Öfverståthållareembetet rätt att vid utfärdandet af ny kungörelse i ämnet göra den afvikelse från den allmänna förordningens grunder, som här ofvan angifvits.

Underdanigst.

Stockholm den 26 oktober 1891.

GUSTAF TAMM.

Gustaf Edgren.

Rätt afskrifvet betygas:

Stockholm i Kongl. poliskammaren den 22 juli 1899.

Ex officio

Einar W. Willers.

Bil. 14.

Till Maldryckskomitén, Oxelösund.

I anledning af komiténs skrifvelse den 24 i denna månad med anhallan om utlåtande, huruvida härstädes yppat sig svårigheter i fråga om tillämpning af § 2 i Kongl. Förordningen den 24 oktober 1885, får jag meddela.

Likasom i Stockholm synes vara förhållandet, har det äfven här visat sig vara med svårighet förenadt att öfvervaka och förekomma, det icke den enligt ofvanberörda § 2 meddelade rättighet att i sammanhang med värdshusrörelse vid måltider hålla spisande gäster till handa vin eller maldrycker öfverskrides eller kringgås. Det är uppenbart, att polispersonalen icke är i tillfälle att effektivt inne å värdshuset kontrollera rörelsens utöfvande samt att polismyndigheten i allmänhet endast genom enskild angivelse kan erhålla kännedom om förekommande lagöfverträdelser. Dessutom synas i fråga om tillämpning af sagda § domstolarne icke alltid vara eniga om hvad med spisande gäst vid måltid skall förstås, i det understundom äfven en smörgås eller annan deremot svarande anrättning godkännes såsom måltid. Att under dessa förhållanden utskänkning af maldrycker utan sammanhang med måltid ofta förekommer å ifrågakomma värdshus, kan således för närvarande knappast förhindras. Också klagas ständigt från nykterhetsvänligt håll öfver att dryckenskap förekommer å dessa värdshus.

Poliskammaren har emellertid, särskildt under de senare åren, sökt att med de medel, som den nuvarande lagstiftningen lemnar, förhindra detta ofog. Ansökning om sådan rättighet, hvarom nu är fråga, tillstyrkes icke af Poliskammaren hos Konungens Befallningshafvande utan att Poliskammaren, såvidt möjligt är, gjort sig förvissad derom, att sökanden verkligen har för afsigt att hålla spisningsställe, der servering af maldrycker kommer att utgöra en bisak och endast ega rum under de vanliga måltidstimmarne. Härjemte anmäler Poliskammaren, så snart skäligen anledning finnes att antaga, det utskänkning utöfvas annorledes än lagen afser, förhållandet hos Konungens Befallningshafvande för återkallande af den gifna tillåtelsen.

Genom dessa åtgärder har visserligen under de senare åren antalet utskänkingsrättigheter af nu ifrågakomma beskaften betydligt minskats, så att, då de under år 1890 uppgingo till 249, antalet dylika

under sistlidet är endast utgjorde 90, hvaraf vid årets slut återstodo 75, men det oaktadt har icke kunnat förekommas, att missbruk i större eller mindre omfattning fortfarande eger rum.

Det torde emellertid icke vara lämpligt att alldeles afskaffa dessa rättigheter, då de äro särdeles ändamålsenliga i fråga om verkliga spisningsställen. Äfven om icke genom lagstiftningen allt missbruk kan undanrödjas, böra likväl olägenheterna häraf kunna i väsentlig mån minskas, om i lagen blefve närmare bestämdt hvad som afses med spisande gäster vid måltider samt Konungens Befallningshafvande bemyndigades att, likasom redan eger rum i fråga om de enligt § 3 beviljade rättigheter, vid tillståndets meddelande lemna de föreskrifter, som till god ordnings befrämjande kunde finnas för särskilda fall nödiga, börande då öfverträdelse af dessa föreskrifter beläggas såväl med bötesansvar som påföljd af rättighetens förlust. Göteborg den 29 juli 1899.

A. C. ELLIOT.

Till Maltdryckskomitén.

Med anledning af komiténs skrifvelse den 24 nästlidne juli rörande här i staden gjorda iakttagelser i afseende å rättigheter till utskänkning af vin eller maltdrycker enligt 2 § i Kongl. Förordningen den 24 oktober 1885, får Poliskammaren härmed värdsamt meddela följande.

Med kännedom om, att de enligt 2 § beviljade utskänkingsrättigheter ständigt missbrukats, i det att utskänkingen esomoftast sker äfven till personer, hvilka icke kunna sägas intaga måltider, har polismyndigheten alltsedan 1888 och ända till för ett par år tillbaka konsekvent afstyrkt alla ansökningar om dylik rättighet; och har Konungens Befallningshafvande äfven delat denna uppfattning och afslagit ansökningarna. Förut meddelade rättigheter till sådan utskänkning förefinnas till ett antal af fyra, men af dessa utöfvas för närvarande endast en, meddelad åt ett ängköksaktiebolag. Af de tre öfriga kunna de två egentligen icke anses existera vidare, då rättighetsinnehafvarne ej gerna kunna komma i besittning af de lokaler, der rörelsen beviljats och polismyndigheten af ofvan angifna grund vägrar tillstyrka förflyttning. Under nästlidet och innevarande år har emellertid Poliskammaren så att säga på försök tillstyrkt beviljande af sådana rättigheter, men endast

på viss kort tid, hvilket förslag Konungens Befallningshafvande följt; och förefinnas för närvarande åtta dylika nya rättigheter här i staden. Under det de gamla rättigheterna förklarats gälla tills vidare, hafva sålunda dessa nya gifvits en bestämd tidsbegränsning, så att det för närvarande heter »tills vidare, dock ej längre än till den 1 oktober 1899». Polismyndighetens afsigt härmed är naturligtvis den, att kontrollen blir bättre, om pröfningen af hvarje rättighet sker oftare, och att man skall kunna befria sig från en olämplig utskänkare endast genom att icke tillstyrka fortsättning af rörelsen.

Hvad nu angår den erfarenhet polismyndigheten i afseende å dessa nya rättigheter under tiden gjort, så öfverensstämmer den i det närmaste med hvad Öfverståthållareembetet uti sitt i komiténs skrifvelse anmärkta utlåtande uttalat. Vid nyligen af polismyndigheten föranstaltad undersökning angående sättet för dessa rättigheters utöfvande har det också visat sig, att flertalet rättighetsinnehafvare icke kunde motstå frestelsen att servera äfven sådana gäster, som icke önskade intaga måltider.

Jemväl beträffande tiden på dygnet för rörelsens utöfvande torde det vara mindre väl bestämdt med dessa rättigheter. Efterlefnaden af gällande bestämmelser är emellertid svår att öfvervaka, synnerligast som rättigheterna oftast bedrifvas i privata bostadslägenheter.

På grund af sålunda vunnen erfarenhet kan Poliskammaren, hvad Malmö angår, vitsorda, att upprätthållandet af skilnaden mellan de ifrågavarande rättigheterna enligt 2 och 3 §§ varit ganska svårt och i en del fall helt och hållet misslyckats.

En förändring i lagstiftningen härutinnan torde därför enligt Poliskammarens förmenande vara önskvärd. Enklaste sättet härför vore tydligtvis att helt och hållet utesluta rättigheter enligt 2 §. Men då behovet af s. k. spisställen med rätt till vin- eller maldrycksutskänkning vid måltider onekligen förefinnes och då det icke kan vara lämpligt att förvandla spisställena till fullständiga ölkrogar, lär en så genomgripande förändring icke böra vidtagas. Poliskammaren inskränker sig därför till att hemställa, huruvida icke den här införda kortare tidsbegränsningen af rättigheterna, t. ex. till högst ett år, skulle kunna anses egnad att bidraga till en bättre efterlefnad af lagbestämmelserna. Malmö i poliskammaren den 2 augusti 1899.

HANS BRODIN.

Carl Johansson.

Till Maltdryckskomitén.

Med anledning af komiténs skrifvelse den 24 innevarande månad får jag härmed värdsammast meddela, att ehuru väl det här liksom i Stockholm visat sig vara förenadt med mycken svårighet för polispersonalen att utöfva kontroll deröfver att personer, som enligt § 2 af Kongl. Förordningen den 24 oktober 1885 meddelats rättighet till utskänkning af maltdrycker endast i sammanhang med värdshusrörelse vid måltider, icke utöfva denna rättighet på sådant sätt, att rörelsen blifver likställd med utskänkning enligt 3 § af samma förordning, dessa svårigheter dock, hvad Norrköping angår, hittills icke visat sig vara af så oöfvervinnelig art, att icke, åtminstone då missbruk af sålunda beviljad rättighet hos någon eller några förekommit i mera nämnvärd grad eller utsträckning, kännedom om och bevis för förhållandet på ett eller annat sätt omsider kunnat erhållas.

Också hafva gång efter annan personer, som erhållit dylik utskänkningssrätt, blifvit atalade och bötfälde för det de serverat maltdrycker utan sammanhang med måltid, och da framställning derom ingått till Konungens Befallningshafvande, har gemenligen den meddelade rättigheten i dylika fall fräntagits den felande.

Men om det sålunda genom sa noggrann kontroll, som det varit möjligt att utöfva, och genom strängt beifrande af de öfverträdelser, som kommit till polisens kännedom, hittills lyckats polismyndigheten härstädes att åtminstone så att säga hålla öfverträdelserna af ifrågasvarande art inom vissa gränser, är det likväl uppenbart, att öfverträdelser i mindre omfattning kunnat förekomma och äfven gång på gång förekommit, utan att polismyndigheten derom erhållit kännedom, än mindre kunnat derom förebringa bevisning, likasom ock att kontrollen blifver svårare i den mån staden tillväxer och dylika matställen eller utskänkingsställen blifva flere.

Men då lagöfverträdelser, äfven om de icke i nämnvärdare grad lädera vare sig statens eller den enskildes rätt, derest de icke blifva beifrade, ju alltid alstra missaktning för gällande lagar och den myndighet, som har sig ålagdt att vaka öfver deras efterlefnad, samt ofta locka till nya och svårare öfverträdelser, och då svårigheten att utöfva någon någorlunda effektiv kontroll öfver utskänkningen å dessa matställen redan med den storlek, staden för närvarande har, visat sig vara synnerligen stor, anser jag derföre lika med Öfverståthållareembetet, att, derest man fortfarande vill hafva rättigheterna till utskänk-

ning af maltdrycker indelade i tvenne klasser, det vore synnerligen lyckligt, om en annan form för rättigheternas begränsning än den nuvarande kunde erhållas.

Huruvida emellertid med bibehållande af den nuvarande indelningen af utskänkingsrättigheterna en med hänsyn till kontrollen någorlunda betryggande form för rättigheternas begränsande må kunna vinnas, torde dock vara skäligen tvifvelaktigt.

Tvårt om vill det synas, som om enda utvägen till afhjelpande af den anmärkta olägenheten af nuvarande förhållanden vore, att alla öl-utskänkingsrättigheter gjordes likställda så till vida, att hvar och en, som erhöle dylik rättighet, dermed berättigades att utöfva utskänkning utan andra inskränkningar än de i allmänhet bestämda.

För att tillgodose dem, hvilka kunde önska att utöfva utskänkning i sammanhang med värdshusrörelse vid måltider, kunde möjligen, vid bestämmandet af utskänkingsställesnas antal, i den ordning, som i 3, 4 och 6 §§ af 1885 års Kongl. Förordning stadgas, eller på annat sätt, tillika förordnas, att ett visst antal af de rättigheter, som utlemnades, vore förbundna med skyldighet för innehafvaren att idka värdshusrörelse eller att på requisition tillhandahålla den, som så önskade, lagad mat. Norrköping i poliskammaren den 31 juli 1899.

M. EDELSTAM.

Till Maltdryckskomitén.

I anledning af komiténs skrifvelse af den 24 sistlidne juli får jag vördsamt anföra:

Sådan rättighet, hvarom förmåles i 2 § af Kongl. Förordningen angående försäljning af vin, maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885, utöfvas för närvarande här i staden af tjugutvå personer å olika ställen. Rättigheterna enligt § 3 i samma förordning äro till antalet tjuugu, hvaraf sjutton för närvarande utöfvas.

Äfven här i staden har det visat sig vara förenadt med stora svårigheter att kontrollera det sätt, hvarpå rättigheterna enligt förordningens § 2 till utskänkning af vin eller maltdrycker endast i sammanhang med värdshusrörelse vid måltider utöfvats. Gifvet är, att denna kontroll blifver svårare, ju större samhällena äro. Om också

icke här i staden, såsom förhållandet synes vara i Stockholm, rättigheterna enligt 2 och 3 §§ utöfvas på sådant sätt, att faktiskt knappast förefinnes någon olikhet dem emellan, är det likväl omöjligt kontrollera, att rättigheterna enligt 2 § icke missbrukas.

Af sådan anledning är en ändring af förordningen i hithörande delar af behovet påkallad.

Att fortfarande såsom hitintills hafva utskänkingsrättigheterna indelade i två klasser, en mer och en mindre omfattande, synes mig icke vara lämpligt, då en annan fullt tillfredsställande form för rättighetens begränsning än den nuvarande näppeligen står att finna.

För min del anhåller jag att få förorda borttagandet helt och hållet af rättigheterna enligt 2 §. Den brist på matserveringsställen, som derigenom uppkommer, hjälpes dermed att för utöfvandet af rättigheterna enligt § 3 stadgas såsom vilkor att jemväl tillhandahålla allmänheten varm lagad mat; hvarjemte bör lemnas befogenhet åt vederbörande myndigheter att bestämma såväl beskaffenheten af som lägena för de lokaler, deri rättigheterna komma att utöfvas.

För försäljning af vin eller maldrycker vid så kallade inackorderingar bör måhända särskild lag stiftas. Gefle rådhus den 4 augusti 1899.

ERNST UNGE.

Bil. 15.

Ordningsregler

för utöfvande af restaurationsrörelse vid stationer å statens jernvägar.

1:o) Innehafvare af restauration vid station å statens jernvägar åligger att enligt kontrakt, som blifvit med Kongl. Jernvägsstyrelsen upprättadt, sjelf eller genom en redbar och ordentlig föreståndare, mot betalning tillhandahålla mat, kaffe, vin och maltdrycker af god beskaffenhet.

2:o) Restaurationslokal skall, der Kongl. Jernvägsstyrelsen ej för särskilda stationer föreskrifver inskränkning i den sålunda bestämda tiden, för kontraktssenlig servering hållas öppen en fjerdedels timme före personförande tågs ankomst samt en fjerdedels timme efter sådant tågs afgang, äfvensom å station, hvarifrån dylikt tåg utgår, en half timme före tågets afgang. Härförutom skall äfven på annan tid, som af vederbörande t. f. intendent närmare bestämmes, servering ske till vid stationen bosatt jernvägsfunktionär, resande posttjensteman eller annan tjensteman, som å tjenstens vägnar uppehåller sig å stationen. Under sön- och helgdagar må restaurationslokal dock icke hållas öppen för servering under den tid, högmessogudstjenst i församlingen hålles, såvida icke person- eller snälltåg gör uppehåll på stationen för måltid, som tillkännagifvits i tidtabell.

Vid alla andra tillfällen än ofvan är sagdt skall, så framt icke, på gjord framställning, t. f. intendenten inom distriktet för särskildt fall annorlunda förordnat, lokalen vara stängd och ingen servering förekomma; dock att, der restaurationsrörelse är förbunden med hotellrörelse, servering i I och II klass restaurationslokal, utan hinder af hvad sålunda blifvit stadgadt, må jemväl å annan tid, ehuru ej senare än kl. 10 e. m. eller då allmän gudstjenst i församlingen hålles, ega rum till å hotellet boende resande.

Har t. f. intendent, efter ty nu är sagdt, meddelat tillstånd till hållande af servering, skall, så länge serveringen pågår, tillståndsbeviset finnas anslaget i lokalen.

3:o) I I och II klass restaurationslokal skall servering ega rum å la table d'hôte eller portionsvis. Afgifterna för table d'hôte samt för kaffe och te utan table d'hôte skola vara af distriktets t. f. intendent godkända och genom i restaurationslokalen anslagen taxa tillkännagifna samt afgifterna för mat portionsvis äfvensom för vin och malt-drycker å matsedel eller vinlista utmärkta.

4:o) Uti III klass restaurationslokal skall, der servering af mat eger rum, detta ske portionsvis; och skola afgifterna för såväl mat som kaffe, vin och maltdrycker erläggas enligt af t. f. intendenten fastställd och i lokalen anslagen taxa.

5:o) Under sön- och helgdag liksom ock under tiden från kl. 6 e. m. dagen före sön- eller helgdag vare ej tillåtet att utskänka vin eller maltdrycker annorlunda än vid måltider åt spisande gäster.

6:o) Vin eller maltdrycker må ej utlemnas till den, som synbarligen är berusad, ej heller till den, som är minderårig.

7:o) Den, som efter förtärande af vin eller maltdrycker i restaurationslokalen finnes vara öfverlastad, må ej af restaurationsföreståndaren lemnas utan vård.

8:o) Derest stationsföreståndare skulle för ordningens upprätthållande finna nödigt att å de tider, då enligt bestämmelserna under mom. 2 restaurationslokal må hållas öppen, tillsäga om utskänkningens inställande eller lokalens utrymmande, skall sådan tillsägelse genast åtlidas; och skola för öfrigt de föreskrifter, som af stationsföreståndaren för bibehållande af god ordning inom stationens område meddelas, lända till efterrättelse.

9:o) Förorsakas oordningar, oväsen eller störande uppträden af dem, som besöka restaurationslokal, skall restaurationspersonalen genast söka genom foglig och allvarlig tillsägelse afstyra sådant samt, om detta ej har önskad påföljd, skyndsamt anmäla förhållandet hos stationsföreståndaren, hvilken eger att utöfva tillsyn öfver restaurationslokalen och har att förvissa sig om, att ordningen inom densamma ej störes.

10:o) Varor, som från annat håll medföras i restaurationslokal, må ej, mot restaurationsföreståndarens bestridande, derstädes förtäras; och, om restaurationspersonalens förbud i detta afseende ej åtlüdes, skall anmälan om förhållandet genast göras till stationsföreståndaren.

11:o) Om försenande af tåg eller anordnande af extratåg, vid hvars ankomst måltid skall hållas för de resande, åligger stationsföreståndaren att i tid meddela restaurationsföreståndaren underrättelse, på det att måltiden må vara i ordning vid tågets ankomst.

12:o) Dessa ordningsregler skola vara anslagna i samtliga restaurationslokaler.

13:o) Öfverträdelser mot förestående föreskrifter böra anmälas till stationsföreståndaren eller allmänne åklagaren i orten.

Förestående ordningsregler fastställas att gälla från och med den 1 oktober 1897.

Stockholm i juni 1897.

KONGL. JERNVÄGSSTYRELSEN.

Bil. 16.**Utdrag af protokollet vid komiténs sammanträde den 19 november 1898.**

Närvarande: Komiténs ordförande och samtliga ledamöter äfvensom professorn vid Stockholms Högskola Sven Otto Pettersson, hvilken på anmodan inställt sig för att höras såsom sakkunnig.

§ 1.

Professor Pettersson medhade och förevisade inför komitén en af honom och ingenjören R. Ekman konstruerad apparat, kallad komparatorn, hvilken hade till ändamål att bestämma, huruvida ett öl vore alkoholstarkare eller alkoholsvagare än en annan såsom normal antagen spritlösning, hvarmed det skulle jemföras; och beskref Professor Pettersson apparatens sammansättning och anstälde dermed åtskilliga experiment för att åskådliggöra dess verksamhet.

Herr Ordföranden redogjorde härefter för Professor Pettersson, hurusom inom komitén förehafts fråga om uppdragande af en gräns emellan starkare och svagare maltdrycker; att dervid uttalats af åtskillige ledamöter i komitén, att i nykterhetens intresse denna gräns borde bestämmas med hänsyn allenast till den färdiga dryckens alkoholhalt, och af andre ledamöter, att, med tanke på erhållande af effektiv kontroll å efterlefnaden af en bestämmelse om åtskilnad mellan olika slag af maltdrycker samt jemväl af andra skäl, till grund för gränsbestämningen borde läggas extrakthalten hos den vid brygden använda stamvörten; samt att det blifvit ifrågasatt, huruvida icke undersökning af alkoholhalten hos den färdiga drycken skulle kunna verkställas jemväl i landsorterna med något lättskött instrument af personer, som, utan att ega teknisk underbyggnad, bereds tillfälle att genomgå en kurs i skötseln och användningen af det instrument, hvars handhafvande sålunda anförtröddes dem; och tillsporde Herr Ordföranden Professor Pettersson, huruvida Professor Pettersson ansåge den af honom nu förevisade apparat vara af sådan beskaffenhet, att dess användning kunde anförtros åt personer, som nyss sagts, äfvensom hvilken åsigte Professor Pettersson såsom sakkunnig hyste i fråga om möjlig-

heten och sättet för bestämmandet af en gräns mellan olika slag af maltdrycker samt om den kontroll, som, derest en sådan gräns i lag bestämdes, vore erforderlig till förhindrande och upptäckande af underslef vid maltdryckernas tillverkning och försäljning.

I anledning häraf anförde *Professor Pettersson* — med anmärkning att hans särskilda sakkunskap beträffande besvarandet af de framställda frågorna icke sträckte sig vidare än såvidt anginge de rent analytiskt tekniska spörsmålen, men att han derutöfver ville på uppmaning efter sin uppfattning afgifva svar å frågorna i hela deras vidd —: Komparatorn, å hvilken efter dess uppfinning erhållits patent, som dock numera fått förfalla, vore, såsom visats, af icke synnerligen invecklad konstruktion och kunde i handeln utlemnas till ett jemförelsevis billigt pris, hvarför ur ekonomisk synpunkt icke borde förefinnas något hinder för dess anskaffande i alla de landsorter, der kontroll å tillverkad öl kunde ifrågakomma. Det kunde äfven antagas, att en tekniskt obildad, men intelligent person genom undervisning under en kortare tid, t. ex. fem å sex dagar, kunde lära sig att förstå komparatorns sammansättning och skötsel samt att medelst densamma anställa undersökningar. Emellertid förutsatte dessa undersökningar för vinnande af noggrant resultat stor uppmärksamhet på de särskilda detaljerna i tillvägagångssättet, och komparatorn sjelf kräfde för att verka säkert särdeles omsorgsfull tillsyn i fråga om rengöring, kautschuksstoppning, stängning af kranar och dylikt; och sådan uppmärksamhet och tillsyn kunde ej med tillförsigt förväntas af personer, hvilka icke erhållit någon teknisk underbyggnad eller eljest hade vana vid anställande af tekniska experiment. Det vore därför afgjordt olämpligt att åt personer i landsbygden, sådana som länsmän, fjerdingsmän och andra icke tekniskt bildade, anförtro skötandet och användningen af komparatorn. Vid dennas konstruering hade man ej heller tänkt sig annat än att den skulle komma att användas af såsom kontrollanter anstälde tekniker, t. ex. handelskemisterna i städerna eller någon särskildt anställd analytiker i Stockholm.

Hvad anginge de framställda spörsmålen i öfrigt, ville *Professor Pettersson* till en början nämna, att han för sin del hyste sympatier för tanken att genom en lagbestämd skilnad emellan starkare och svagare maltdrycker få den slags svagdricka, som arbetsfolk använde såsom läskedryck, fri från allt tillverknings- och försäljningstvång. *Professor Pettersson* ansåge äfven att större svårigheter icke förefunnes för att uppdraga en sådan gräns. Denna kunde dock ej bestämmas med hänsyn allenast till den färdiga dryckens alkoholhalt, enär den s. k. efterjäsningen kunde utan försäljarens vetande eller

förvällande bringa upp alkoholhalten utöfver den stadgade gränsen. Alkoholgränsen borde af praktiska skäl sättas mycket lågt och sålunda, att den så nära som möjligt sammanföle med den vanligaste gränsskilnaden i fråga om alkoholhalten emellan öfverjästa och underjästa drycker. Med hänsyn härtill syntes lämpligast bestämma, att alkoholhalten hos dryck, som ansåges såsom svagare maldryck, icke finge öfverstiga 2,5 eller 2,6 volymsprocent. Sattes gränsen högre, skulle följderna blifva, att man försökte få in äfven underjästa maldrycker och verkliga ölsorter under svagdrickats kategori, och det vore då att befara, att bland tillverkarne skulle uppstå en ständig täflan, för att åstadkomma mera hållbar vara, att komma den stadgade gränsen så nära som möjligt genom att öka stamvörtens extrakthalt; och dessa deras försök skulle allt som oftast komma att misslyckas så, att gränsen öfverskredes. Det vore nödvändigt att vid gränsbestämningen taga hänsyn jemväl till stamvörtens extrakthalt. Blevde gränsen på sådant sätt bestämd, så att såsom svagare ansåges maldryck, beredd af en stamvört, hvilkens extrakthalt icke öfverstege vissa, t. ex. sex procent, kunde någon täflan af nämnda art icke uppstå. Hur under sådan förutsättning kontroll vid försäljningen skulle anordnas, kunde Professor Pettersson ej yttra sig om utom så till vida, att vid förekommande tillfälle två prof borde uttagas och i försegladt omslag insändas till analys; men anspråken på kontroll vid tillverkningen borde icke bereda större svårigheter. Någon särskild ständig sådan kontroll behöfde nämligen icke anordnas. Tillverkaren skulle anmäla sitt bryggeri och erhålla tillståndsbevis af Konungens Befallningshafvande och från justeringsbyrån få utlemnade areometrar af enkel konstruktion utan annan skala eller gradering än ett i glaset inbrändt märke, angifvande den största extrakthalt hos vörten, som vore förenlig med alkoholgränsen för svagdrickat. Han skulle åläggas att icke använda annan vört till svagdricksbrygd än sådan, hvaruti vid vanlig rumstemperatur instrumentet nedsjönke till märket eller öfver märket. Starkare vört skulle utspädas med vatten och ånyo pröfvas. Om hvarje vörts tillberedning och pröfning skulle tillverkaren införa anteckning i en journal, hvilken anteckning skulle bestyrkas genom underskrift af honom och någon bland hans biträden samt i händelse af åtal, om domstolen så pröfvade nödigt, kunna med ed fästas. Dessutom skulle statens kontrollant eller allmän åklagare, vid hvad tid som påfordrades, ega tillträde till bryggeriet och beredas tillfälle att uppmäta eller låta uppmäta iordningställda brygders extrakthalt samt, om anledning dertill förekomme, uttaga och i försegladt omslag till analys å alkoholhalten insända prof å redan färdigberedt svagdricka.

Professor Pettersson anmärkte derjemte, att hans förslag om att föreskrifva svagdrickstillverkare att iakttaga vissa enkla försigtighetsmått vid vörtberedningen, göra anteckning derom i sin journal och vara beredd att bestyrka sin uppgift icke införde något nytt eller ovanligt rättsinstitut vid förefallande åtal och rättegång. Skyldighet att föra handelsböcker åläge ju äfven landthandlare, dylika böcker egde i viss grad vitsord och fall förekomme, då böckernas rättighet måste med ed bekräftas. I vissa länder, såsom t. ex. i Danmark, hvilade kontrollen vid bryggerilagstiftningens tillämpning i mycket hög grad på förtroende till bryggeriidkarnes bokföring. Det vore vidare ingalunda gifvet, att åtal i förevarande hänseende alltid skulle rigtas mot försäljaren af varan och att denne i sin ordning måste åtala tillverkaren, när felet låge hos honom. Det måste väl antagas, att åtalet rigtades enbart mot den, som efter omständigheterna måste anses skäligen misstänkt, vare sig det vore tillverkaren eller försäljaren. Men det kunde förutses, att ansvaret i de flesta fall komme att drabba försäljaren, enär han ensam kunde hafva någon fördel af att förfalska drickat genom tillsats af högre sprithalt. Dylikt vore emot svagdricksbryggarens intresse, ty först och främst kunde han ådraga sig straffpåföljd och derjemte förorsakade det honom onödig utgift att använda mer malt än som behöfdes till svagdricksvärten.

Sedan *Herr Waldenström* anmärkt, att, då fråga nu icke vore om någon maltdrycksbeskattning, utan uppdragandet af en gräns mellan olika slag af maltdrycker erfordrades allenast till nykterhetens befrämjande, det enda rationela syntes vara, att nämnda gräns bestämdes efter de olika dryckernas alkoholhalt och att, derest man stadgade en gräns, grundad på stamvörtens extrakthalt, man ju derigenom försvårade tillverkning och försäljning af maltstarka och således närande drycker med låg alkoholhalt, hvilket, med tanke på det ändamål man ville vinna, vore en orimlighet, tillade *Professor Pettersson*, att tillverkning af maltstarka drycker med låg alkoholhalt kunde, med användande af en stamvört med hög extrakthalt, ske sålunda, att jäsningen afbrötes och drycken pasteuriserades samt bragtes i handel på flaskor, försedda med det ifrågavarande bryggeriets märken och etiketter. Flaskor innehållande pasteuriseradt svagdricka, hvilka saknade bryggeriets märke, skulle icke få försäljas såsom svagdricka. För att kunna garantera, att dylikt svagdricka hade laglig alkoholhalt, vore det en nödvändig förutsättning, att bryggeriet bland sina tjänstemän egde skicklige fackmän, som kunde öfvervaka jäsningens förlopp och pasteuriseringens effektivitet, hvadan ett sådant tillvägagående knappast vore tänkbart annat än vid de större bryggerierna.

Professor Pettersson medgaf, att denna noggrannhet vid tillverkningen äfvensom risken för tillverkaren, i fall hans pasteuriserade dricka befundes öferskrida alkoholgränsen, skulle fördyra denna vara, men erinrade derom att priset derå redan genom sjelfva pasteuriseringen blefve oproportionerligt högt i förhållande till värdet och att hela frågan saknade större aktuel betydelse, enär konsumtionen af detta slags dricka vore ganska obetydlig, hvartill utom det höga priset måhända bidroge, att maldrycker af mycket låg sprithalt, men hög extrakthalt och ringa förjäsningsgrad plägade hafva en fadd, sötaktig maltsmak och icke verka förfriskande såsom vanlig simpel svagdricka, hvilken, äfven sedan den under förvaring antagit en viss grad af syrlig smak, icke plägade försmås af kroppsarbetare såsom läskedryck.

På härefter af *Herr Östberg* framställd fråga förklarade *Professor Pettersson*, att, om till en färdig maldryck tillsattes alkohol eller någon vara, som innehölle alkohol, och undersökning derpå anställes till utrönande af extrakthalten hos den stamvört, hvaraf drycken vore brygd, denna undersökning icke skulle lemna tillfredsställande resultat, utan angifva hos stamvörten en större extrakthalt än den i verkligheten haft. Den formel, som Kontroll- och Justeringsbyrån användt för att af alkoholhalten beräkna den använda vörtens styrka, förlorade i detta fall sin giltighet.

Herr Ordföranden uttalade härpå till Professor Pettersson komiténs tack för de lemnade upplysningarna, hvarefter Professor Pettersson aflägsnade sig.

Vid protokollet
Ivar Öhman.

Utdrag af protokollet vid komiténs sammanträde den 31 juli 1899.

Närvarande: Komiténs ordförande och samtliga ledamöter samt konsuln J. V. Svalander äfvensom öfverdirektören i Kongl. Jernvägsstyrelsen Sven Gyllensvärd, hvilken tillkallats att såsom sakkunnig lemna komitén upplysningar i fråga om restaurationerna vid statens jernvägsstationer.

§ 1.

Sedan det upplysts, att Kongl. Jernvägsstyrelsen på begäran af komiténs sekreterare aflåtit skrivelser till danska och tyska jernbaneförvaltningarna med förfrågan angående de i Danmark och Tyskland gällande bestämmelser om rätt till försäljning af vin och maldrycker på jernbanestationerna eller å jernvägstågen, omtalade Herr Gyllensvärd, att svar å nämnda förfrågan ingått från Generaldirektoratet for Statsbanedriften i Danmark; och aflemnade Herr Gyllensvärd till komitén Generaldirektoratets svarsskrivelse, ur hvilken här skulle antecknas:

att någon försäljning af ifrågavarande slag icke eger rum å sjelfva tågen under gång, utan de resande äro med hänsyn till förtäring af såväl dryckes- som matvaror hänvisade att begagna sig af de restaurationer, som finnas på samtliga färjor, med undantag af färjan öfver Lilla Bält, på fartygen och på de större stationerna;

att dessa restaurationer af jernbaneförvaltningen offentligen utbjudas och, efter pröfning af inkomna anbud, öfverlemnas till en arrendator, dervid i kontrakt med denne uttryckligen framhålles, att han skall ställa sig till efterrättelse gällande bestämmelser i näringslagstiftningen, hvilka bestämmelser — allenast med undantag deraf att nattågens ankomst eller afgang berättiga restauratörerna att förplåga de resande utöfver den tid restaurationerna eljest enligt de å orten gällande politistadgar skulle hållas stängda — äro alldeles desamma, som gälla för alla andra restauratörer och värdshusvärdar;

att de allmänna reglerna för näringar, som bestå i värdshusrörelse, återfinnas i §§ 58—64, jemförda med §§ 72—73 af Lov om Haandværks- og Fabriksdrift samt Handel og Beværtning m. m. den 29 december 1857, enligt hvilka stadganden för rätt att utöfva sådan näring erfordras i köpstäderna »Borgerskab», meddeladt af vederbörande magi-

strat, och på landet »Kgl. Bevilling», meddelad af Indenrigsministeriet, med rätt för den, som erhållit Borgerskab eller Bevilling, att förpläga sittande gäster med vin och dryckesvaror och att sälja för afhemtning (Salg ud af Huset) inhemskt öl och inhemskt bränvin;

samt att på flere större stationer restauratörerna sälja frukostkorgar till de resande å tågen, hvilka korgars pris äro, liksom restauratörernas pris i öfrigt, fastställda af Generaldirektoratet och hvilkas innehåll består af smörgås och öl samt, när särskild begäran derom framställes, en liten flaska med bränvin, hvarför då också särskild betalning erlægges.

Vid skrifvelsen var bilagd den deri omförmälda Lov af den 29 december 1857.

Herr Ordföranden framställde härpå till Herr Gyllensvärd den fråga, huruvida Kongl. Jernvägsstyrelsen hade något att anmärka i fråga om affattningen af den i 22 § af nu ifrågavarande förordning intagna undantagsbestämmelse angående restaurationer å statens jernvägars område.

Denna fråga besvarades af *Herr Gyllensvärd* nekande, dock med det tillägg, att det syntes lämpligt, att Kongl. Jernvägsstyrelsen jemväl erhöle befogenhet att meddela tillstånd till utskänkningsrörelse å jernvägståg. Sådan rörelse förekomme nämligen numera å några tåg, men tillstånd dertill hade måst utverkas af Konungens Befallningshafvande i de län, genom hvilka dessa tåg passerade. Tillståndsresolutionerna hade varit med afseende å deras giltighetstid olika. Medan några innehållit rent bifall till Kongl. Jernvägsstyrelsens hemställan utan någon som helst tidsbegränsning, hade andra begränsat tillståndet till 5 månader, 6 månader o. s. v.

För att visa, huru nämnda restaurationsrörelse vore ordnad, inlemnade Herr Gyllensvärd ett den 31 december 1897 upprättadt kontrakt lydande:

»Kontrakt

emellan Kongl. Jernvägsstyrelsen och källarmästaren Axel Backman i Stockholm angående bedrivande af restaurationsrörelse i statens jernvägar tillhöriga restaurationsvagnar.

§ 1.

Till källarmästaren Axel Backman i Stockholm upplåter Kongl. Jernvägsstyrelsen härigenom från och med den 1 januari 1898 tills vidare rättigheten att med de vilkor och förbehåll, hvarom här nedan

förmäles, bedrifva restaurationsrörelse i de matsalsvagnar, som förresande i I och II klass äro anordnade å mellan Stockholm och Malmö gående tåg.

§ 2.

Till begagnande vid utöfvande af ifrågavarande restaurationsrörelse upplåtes jemväl till Herr Backman de i bilagda förteckning upptagna, uti ifrågavarande matsalsvagnar befintliga möbler, husgeråd och andra effekter.

§ 3.

Genom Kongl. Jernvägsstyrelsens försorg och på dess bekostnad anskaffas erforderlig belysning och uppvärmning af vagnarne.

§ 4.

I afseende å de till Herr Backman upplåtna inventariernas vård och underhåll åligger Herr Backman att dem med aktsamhet begagna och väl vårda samt att afhjelpa eller ersätta alla å inventarierna uppkomna brister och skador, som härröra från vållande af honom sjelf eller någon af hans tjenstefolk; skolande deremot det ordinära underhållet af inventarierna efter årlig besigtning åligga statens jernvägar, hvilka ock ersätta sådana skador, som uppkomma genom olyckshändelse.

§ 5.

Vid handhafvandet af restaurationsrörelsen åligger Herr Backman:

a) att sjelf anskaffa och bekosta de möbler, husgeråd och öfriga effekter, som utöfver de i § 2 här ofvan angifna äro erforderliga för rörelsens bedrifvande;

b) att efter af distriktschefen vid I distriktet godkänd taxa, som skall finnas inom restaurationsvagnarne anslagen, derstädes för resande i I och II klass till förtäring tillhandahålla mat, vin och maldrycker — allt af fullgod beskaffenhet; samt

c) att såväl sjelf iakttaga som ock ansvara för att biträden och tjenare efterlefva de bestämmelser, som af Kongl. Styrelsen meddelas med afseende å sättet för rörelsens bedrifvande.

§ 6.

All utskänkning af spirituösa drycker i matsalsvagnarne är förbjuden.

§ 7.

Den för rörelsens bedrivande erforderliga betjening anskaffas och aflönas af Herr Backman. Den af betjeningen, som gifver anledning till berättigadt missnöje eller enligt Kongl. Jernvägsstyrelsens åsigt visar sig olämplig att betjena allmänheten, skall, der Kongl. Styrelsen så finner nödigt, genast ur tjensten skiljas.

Vid rörelsens öfvertagande skall Herr Backman till distriktschefen i I distriktet anmäla antalet af den betjening, som för rörelsens bedrivande i restaurationsvagnarne erfordras; åliggande Herr Backman att, i händelse ökning af antalet erfordras, sådant för hvarje gång till samma distriktschef anmäla.

För Herr Backman utfärdas fribiljett i II klass å bansträckan Stockholm—Malmö.

§ 8.

Herr Backman erlägger i hyra för de upplåtna inventarierna samt för rättigheten till restaurationsrörelsens bedrivande ett belopp af femtusenetthundrafemtiofem (5,155) kronor för år att af Herr Backman förskottsvis för hvarje qvartal till första distriktets kassa inbetalas med ettusentvåhundraåttioåtta kronor 75 öre.

§ 9.

Kongl. Styrelsen eger föreskrifva, att restaurationsvagnarne skola medfölja tågen å allenast större eller mindre del af nu ifrågavarande bansträcka; och må i sådant fall fråga om nedsättning af den i nästföregående paragraf bestämda afgift jemväl utan föregående uppsägning upptagas till pröfning.

§ 10.

Uppstår tvist mellan Kongl. Styrelsen och Herr Backman rörande tillämpningen af detta kontrakt, skall densamma hänskjutas till afgörande af skiljemän enligt lagen af den 28 oktober 1887; skolande kostnaden för skiljedomen bestridas på sätt af skiljemännen bestämmes.

§ 11.

Bryter Herr Backman mot här ofvan gjorda bestämmelser eller underlåter han att ställa sig de, på sätt ofvan nämnts, honom gifna föreskrifter till efterrättelse, upphör kontraktet att gälla omedelbart

efter af Kongl. Styrelsen gjord uppsägning. I annat fall gäller det-samma med 3 månaders ömsesidig uppsägningstid.

För kontraktets giltighet förutsättes i hvarje fall, att från vederbörande hinder icke möter för ett fortsatt utöfvande af den Kongl. Styrelsen hittills medgifna rättighet att genom af Kongl. Styrelsen antagen person bedrifva ifrågavarande restaurationsrörelse.

§ 12.

Detta kontrakt, hvaraf två lika lydande exemplar upprättats och utvexlats, får icke utan Kongl. Styrelsens särskilda medgifvande på annan person öfverlåtas.

Stockholm den 31 december 1897.

För Kongl. Jernvägsstyrelsen

Th. Nordström.

Sven Gyllensvärd.

Förestående kontrakt godkännes:

A. Backman.

Herr A. Backmans egenhändiga namnteckning bevittna:

Per Kjellin.

Lars Isander.»

Vid kontraktet var fogad en förteckning på inventarier med angifvet värde af tillhopa 6,399 kronor 91 öre.

På anmärkning af *Herr Waldenström* derom, att då det vore för passagerare synnerligen obehagligt, om restaurationsrörelse å gående tåg utöfvades annorstädes än i särskilda dertill afsedda vagnar, Kongl. Jernvägsstyrelsen icke borde uti ifrågavarande afseende erhålla vidsträcktare befogenhet än att meddela tillstånd till utskänkningsrörelse i restaurationsvagnar å jernvägståg, genmälde *Herr Gyllensvärd*: att det visserligen äfven efter hans uppfattning vore mindre önskvärdt, att servering å tåg egde rum annorstädes än i särskilda restaurationsvagnar, men att man kunde tänka sig, att tekniska förhållanden gjorde det nödvändigt, för att kunna uppdrifva ett tågs hastighet, att icke belasta tåget med en särskild restaurationsvagn, utan från en kupéafdelning eller medförd lättare finka, deri kök vore inredt, anordna servering i kupéerna af mat och utskänkning af drycker dertill; att det förefölle underligt, om i sådan händelse Kongl. Jernvägsstyrelsen

skulle behöfva utverka sig af Konungens vederbörande Befallningshafvande tillstånd till utskänknigen, då bemälda myndigheter alltså skulle blifva de, som pröfvade ändamålsenligheten af en dylik anordning; samt att det i allt fall icke kunde vara lämpligt, att i förordningen inflöte en så detaljerad undantagsbestämmelse som Herr Waldenström ifrågasatt.

Gent emot hvad Herr Gyllensvärd sålunda anført, anmärkte *Herr Waldenström*, att restaurationsrörelsen kunde anordnas på sätt i Amerika vore vanligt eller sålunda, att servering egde rum endast å vissa bestämda måltidstimmar och att å de tider, då servering icke skedde, någon särskild restaurationsvagn ej åtföljde tåget.

Herr Gyllensvärd genmälte, att denna anordning ingalunda vore okänd för Kongl. Jernvägsstyrelsen, som tillämpat densamma under första tiden restaurationsvagnarne varit i bruk, men att anordningen medförde vissa olägenheter och till äfventyrs kunde komma att visa sig mindre praktisk för det åsyftade målet. Kongl. Maj:t hade jemväl genom nådigt bref den 29 januari 1897 uttalat »den förväntan att Styrelsen, så snart sådant läte sig utan olägenhet verkställas, skulle vidtaga åtgärd i syfte att restaurationsvagnar måtte kunna anordnas å hela vägen mellan Stockholm och Malmö».

På härefter framställt spörsmål om betydelsen af de uti ifrågasvarande § förekommande uttryck »inom jernvägens område vid statens jernvägsstationer» angående statens jernvägar och »inom området för station vid sådan jernväg» rörande enskilda jernvägar, förklarade *Herr Gyllensvärd*, att dessa uttryck hade alldeles samma betydelse. Jemväl det först nämnda afsåge allenast stationsområdet, hvarmed förstodes ett område kring ett stationshus, begränsadt af de yttersta vexlarne vid stationen och åt de två andra sidorna i allmänhet omfattande jernvägens hela område. Lämpligt syntes emellertid vara, till undvikande af missförstånd, att i en blifvande förordning i båda nämnda fall beagnades samma uttryck.

Häruppå tillspord angående den rörelse, som bedrifves å hotell, belägna å jernvägens område och afsedda för resandes herbergerande, yttrade *Herr Gyllensvärd*: Nämnda hotell hade i allmänhet tillkommit af sådan anledning, att jernvägen framdragits genom glesare bebyggda trakter, hvarest det varit nödigt för trafikens gång att anordna uppehållsstationer, men tillfälle för resande att erhålla nattherberge i jernvägens närhet icke funnits. Hotellen hade under första tiden bygts af staten; men sedan Riksdagen vid derom uppkommen fråga förklarar sig anse det böra öfverlemnas åt den enskilda företagsamheten att uppföra dylika hotell, hade Kongl. Jernvägsstyrelsen nödgats foga sig

derefter och låtit enskilda personer bygga hotell å jernvägsområdet. Dessa personer hade emellertid dervid betingat sig vissa förmåner i fråga om inlösningskyldighet, som Kongl. Styrelsen måst bevilja. Innehafvaren af ett sådant hotell betalade tomthyra och derjemte en låg afgift för rättigheten att utöfva hotellrörelsen; och Kongl. Jernvägsstyrelsen egde rätt att inlösa byggnaderna efter verkstald värdering af dem utan att dervid toges någon hänsyn till den förlust, innehafvaren lede genom rörelsens upphörande. Vore innehafvaren sjelf skuld dertill, att rörelsen upphörde, skulle lösesumman utgöra allenast 75 % af värdet. — Småningom hade en del hotell, t. ex. Bollnäs, Sommen, Lingbo, blifvit för jernvägen absolut obehöfliga; men då det ifrågasatts, att ett af dessa hotell, i Bollnäs, skulle af staten inlösas, hade detta af Riksdagen vägrats; och i anledning häraf hade någon framställning om inlösen af andra obehöfliga hotell sedermera ej gjorts, utan rörelsen finge å dem fortgå. Det förekomme fortfarande, att staten sjelf bygde hotell, nämligen å sådana orter, der det ej vore tänkbart, att någon enskild skulle vilja vedervåga kapital dertill, t. ex. hotellet i Jörn. Numera stadgades i kontrakten med sådana innehafvare af hotellrörelse, som sjelfva egde hotellen, att de vore skyldiga bortföra dessa efter viss tids uppsägning, hvarvid dock förbehåll gjorts, att uppsägningen, der öfverträdelse af kontraktet ej förekommit, icke finge ega rum före visst år.

Såsom exempel på huru kontrakt om dylik hotellrörelse numera affattades, inlemnade Herr Gyllensvärd ett kontrakt af följande lydelse:

»Kontrakt

emellan Kongl. Jernvägsstyrelsen och trafikchefen F. von Krusenstierna om upplåtelse af tomtplatser inom statens jernvägars område vid Flen station för hotell- och restaurationsbyggnader samt om bedrivande af hotell- och restaurationsrörelse derstädes.

§ 1.

Sedan Herr F. von Krusenstierna förvärfvat sig eganderätt till Fru M. Thorslunds restaurationsbyggnad vid Flen station, upplåter Kongl. Styrelsen härigenom till honom dels den tomtplats, som denna byggnad upptager och som å bifogade planritning af en del af stationen angifvits med röd färg och bokstafven A, dels ock den, närmare jernvägs-spåren belägna, tomtplats, som å samma planritning angifvits med likadan färg och bokstafven B, med en sammanräknad areal af 1,270

kvadratmeter mot årlig hyra af 20 öre pr qv.-meter eller tillsammans tvåhundrafemtiofyra (254) kronor; och skall denna hyra från och med den 1 mars 1895 till distriktets kassa erläggas förskottsvis för hvarje halfår med etthundratjugusju (127) kronor hvarje gång.

§ 2.

Herr von Krusenstierna eger att å den förra af ofvanskrifna tomtplatser (A) bibehålla den derstädes befintliga byggnaden såsom logis och restaurant för III klass resande samt bostad för den för hotellrörelsen anställda personalen, samt att på den senare tomtplatsen (B) uppföra en hotell- och restaurationsbyggnad i öfverensstämmelse med af Kongl. Styrelsen godkända ritningar.

§ 3.

Sedan hotell- och restaurationsbyggnaden blifvit fullbordad, må förändringar eller utvidgningar af densamma icke vidtagas utan Kongl. Styrelsens särskilda medgifvande. Utan dylikt medgifvande må ej heller den å tomtplatsen A befintliga äldre byggnaden förändras eller utvidgas.

§ 4.

På Herr von Krusenstiernas bekostnad skola byggnaderna och andra å de förhyrda tomterna redan befintliga eller ifrågakommande anläggningar allt framgent underhållas i prydligt och af vederbörande banbefäl godkänt skick, erforderlig sotning i eldstäder och rökrör ombesörjas, samt af banbefälet föreskrifna åtgärder till förekommande af eldfara vidtagas. Om något i dessa hänseenden underlåtes, eger Kongl. Styrelsen att göra de föreställningar och på Herr von Krusenstiernas bekostnad vidtaga de åtgärder, som af Kongl. Styrelsen anses lämpliga för åstadkommande af rättelse. Skulle eld göra skada å de inom de upplåtta tomtplatserna befintliga byggnader eller derstädes förvarad lösegendom, är statsverket under inga förhållanden skyldigt att för sådan skada lemna ersättning.

§ 5.

Herr von Krusenstierna åligger:
att i hotell- och restaurationsbyggnaderna sjelf eller genom en redbar och ordentlig föreståndare, mot betalning, tillhandahålla resande

af alla klasser mat, vin och maldrycker af god beskaffenhet till för-
tärning, äfvensom möblerade gästrum så långt utrymmet medgifver,
allt efter af vederbörande t. f. intendent godkänd taxa, varande ut-
skänkning eller försäljning af spritdrycker inom jernvägens område
helt och hållet förbjuden;

att såväl sjelf iakttaga som ansvara för att för hotell- och restau-
rationsrörelsen anställda biträden och tjenare efterlefva de bestämmelser,
som Kongl. Styrelsen eller t. f. intendenten meddela i afseende på
tider för restaurationslokalernas öppnande och stängande samt sättet för
restaurationsrörelsens utöfvande, äfvensom de öfriga ordningsregler för
hotellen med tillhörande områden, som af nämnda myndigheter utfär-
das; samt

att jemväl ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, vederbörande
stationsföreståndare för ordningens upprätthållande inom restaurations-
lokalerna vid särskilda tillfällen kan finna nödigt meddela, äfven om
derigenom skulle ske inskränkning i eljest medgifven rätt till loka-
lernas öppen hållande samt vin- och ölutskänkningens bedrivande.

§ 6.

Förutom den här stadgade tomtplatshyran skall Herr von Krusen-
stierna betala särskild afgift för rättigheten att bedriva restaurations-
rörelsen; och bestämmes denna afgift tills vidare till 183 kronor 75 öre
pr år, att erläggas på det för tomtplatshyran föreskrifna sätt. För
den händelse restaurationsrörelsens utveckling skulle framdeles dertill
föranleda, eger Kongl. Styrelsen förhöja ifrågavarande afgift i skäligt
förhållande till behållningen af rörelsen. Sådan förhöjning får dock
ej göras förr än den 1 mars 1900, men kan sedermera, om omständig-
heterna dertill föranleda, göras hvart femte år; och skall densamma,
derest godvillig öfverenskommelse ej kan träffas, till sin storlek be-
stämmas af tre gode män, valde i den ordning, som i lagen om skilje-
män stadgas.

§ 7.

Anser Kongl. Styrelsen, att rörelsen vid Flen station kräfver yt-
terligare hotellanläggning inom stationens område, har Herr von Kru-
senstierna rättighet öfvertaga denna anläggning. Kongl. Styrelsen
eger dock öfverlemna ifrågavarande rättighet åt annan person, om
Herr von Krusenstierna icke inom utsatt tid vidtagit åtgärder för att
tillgodogöra sig densamma.

§ 8.

Hotell- och restaurationsbyggnaden skall vara uppförd och rörelsen deri öppnad för den trafikerande allmänheten senast den 1 oktober 1897, vid äfventyr att eljest den genom detta kontrakt lemnade tomtplatsupplåtelsen anses återtagen.

§ 9.

Skulle Herr von Krusenstierna i något hänseende brista i fullgörandet af detta kontrakts bestämmelser, eger Kongl. Styrelsen rätt att uppsäga detsamma när som helst, men i annat fall ej förr än efter den 1 mars 1907. Det åligger dervid Herr von Krusenstierna att inom två år efter den gjorda uppsägelsen, utan ersättning, från statsbanans område borttaga hotellbyggnaderna och öfriga dertill hörande anläggningar samt att till Kongl. Styrelsen återlemna de härför upplåtna tomtplatser.

§ 10.

Skulle tvist uppstå mellan kontrahenterna rörande tillämpningen af bestämmelserna i detta kontrakt, skall densamma hänskjutas till tre skiljemäns afgörande på sätt i lag stadgas.

§ 11.

Af detta kontrakt, som utan Kongl. Styrelsens medgifvande icke får på annan öfverlåtas, äro tvenne lika lydande exemplar undertecknade och utvexlade.

Stockholm den 28 januari 1895.

Eskilstuna den 21 januari 1895.

Rudolf Cronstedt.

F. v. Krusenstierna.

K. U. Sparre.»

Herr Gyllensvärd anförde vidare: att innehafvarne af restaurations- och hotellrörelse emellanåt antoges efter det Kongl. Jernvägsstyrelsen genom annons i tidningarna infordrat anbud å afgift för rätt att utöfva rörelsen; att detta emellertid i hufvudsaklig enlighet med den åsigt, som uttalats af Kamrarnes tillfälliga utskott år 1891 (I utl. n:o 5, II

utl. n:o 7) icke egde rum i alla fall, utan att rörelsens innehafvare ofta antoges för en af Kongl. Styrelsen på förhand fixerad afgift.

På Herr Ordförandens fråga tillade Herr Gyllensvärd, att den inkomst, staten sålunda åtnjote af utskänkningsrättigheterna, på grund af 1872 års reglemente för Statens jernvägars enke- och pupillkassa tillfölle samma kassa, sedan i de fall, då staten egde hotellbyggnaden, afdrag skett för ränta och amortering å byggnadskapitalet med 10 % för trähus och med 8 % för stenhus.

Med anledning af ett utaf Herr Östberg framställt spörsmål, huruvida det icke vore lämpligt, att Konungens Befallningshafvandes yttrande infordrades i de fall, der fråga vore om rätt att utöfva utskänkningsrörelse i sammanhang med hotellrörelse, yttrade Herr Gyllensvärd, att i vissa fall, då omständigheterna dertill föranledde, kommunikation emellan Kongl. Jernvägsstyrelsen och Konungens Befallningshafvande egde rum, men att ett lagstadgande i det antydda syftet syntes obehöfligt, då det låge i Kongl. Styrelsens intresse att inskränka utskänkningsrörelsen så mycket som förhållandena medgåfve, samt Kongl. Styrelsen naturligen fäste det allra största afseende vid Konungens Befallningshafvandes framställningar.

Herr Waldenström anförde: att å det af Herr Gyllensvärd omnämnda hotell i Lingbo fortfarande bedrefves utskänkningsrörelse, ehuru sådan ej vore och heller aldrig varit för jernvägsresande behöflig; att af denna rörelse förorsakats stora oordningar, vid ett tillfälle af så svår art, att en person derunder blifvit illa knifskuren; att till följd häraf särskild polisbevakning måst anordnas och ett stort antal af Lingbo kommuns medlemmar hos Kongl. Jernvägsstyrelsen begärt, att rörelsen måtte upphöra; men att denna begäran af Kongl. Styrelsen lemnats utan bifall.

Med föranledande häraf yttrade Herr Gyllensvärd: att, efter det åtskilliga personer i Lingbo inkommit med sin nämnda petition, Kongl. Styrelsen låtit genom trafikinspektören å platsen anställa undersökning rörande de uppgifna förhållandena; att det dervid visat sig, att de lemnade skildringarna varit högeligen öfverdrifna, då det icke i något fall kunnat konstateras, att oordning förorsakats deraf att öl å jernvägsrestaurationen förtärts; samt att Kongl. Styrelsen fördenskull icke kunnat — särskildt efter det afslag, Riksdagen lemnat i fråga om hotellet i Bollnäs — göra någon hemställan om inlösen af Lingbo hotell, hvidan rörelsen å detta fått fortgå.

På härefter framställt spörsmål, huruvida icke försäljningen af vin och maldrycker å jernvägsrestaurationer och hotellen skulle kunna inskränkas på det sätt, att den finge utöfvas allenast till resande, eller

åtminstone sålunda, att den finge ega rum endast till förtäring på stället och icke till afhemtning, genmälte *Herr Gyllensvärd*: I de äldsta af Kongl. Jernvägsstyrelsen uppgjorda kontrakt om hotellrörelse hade stadgats, att utskänkning endast finge ske till »resande», hvilket uttryck senare ändrats till »resande af alla klasser». Det hade emellertid befunnits omöjligt att afgöra, hvilka personer vore att anse såsom resande; och därför hade, sedan i en uppkommen rättegång, slutligen afgjord genom Kongl. Maj:ts utslag den 4 november 1887, olika meningar inom Högsta Domstolen gjort sig gällande, nämnda stadgande i de under senare tider uppgjorda kontrakt uteslutits och rörelsens innehafvare berättigats att »till förtäring på stället tillhandahålla» drycker, hvarmed på grund af förordningens stadgande torde följa rätt att försälja till afhemtning. Frågan härom hade upprepade gånger utgjort föremål för öfverläggning inom Kongl. Styrelsen. Man hade dervid funnit, att ett stadgande om rätt att försälja allenast åt resande skulle, för att verka effektivt, medföra en omorganisation af biljettkontrollen och dennas förläggande till stationerna i stället för, såsom nu, till tågen. En sådan omorganisation skulle, förutom de svårigheter den medförde i fråga om ordningen å tågen, kräfva betydliga kostnader; och fullt effektivt skulle stadgandet ändå aldrig kunna blifva, då ju en person, för att skaffa sig tillträde till restaurationslokalen, kunde inköpa en tredje klass biljett till närmaste jernvägsstation och dermed bereda sig rätt att under den tid denna biljett gälde uppehålla sig i lokalen. Härtill komme svårigheten att afgöra, om en person, som t. ex. ett par dagar uppehöle sig å en ort, under denna tid vore att anse såsom resande eller icke. Rätten till försäljning vore emellertid nu begränsad till sjelfva restaurationslokalen, detta för att förekomma att, såsom det uppgifvits hafva skett, försäljning för afhemtning skulle kunna bedrivas i en i hotellbyggnaden belägen källare, der försäljningen svårligen kunde kontrolleras. Så länge den i allmänhet gällande förordningen innehölle stadgande derom att rätt till utskänkning medförde rätt att försälja till afhemtning, vore det ej lämpligt, knappast lagligen möjligt, att begränsa hotellinnehafvarnes rätt allenast till utskänkning; men blefve den allmänna förordningen i nämnda afseende ändrad, hade Kongl. Styrelsen för sin del intet att invända mot en sådan begränsning. Sänkning af afgifterna för rörelsens utöfvande blefve naturligtvis deraf en följd.

Slutligen ville *Herr Gyllensvärd* fästa uppmärksamheten derpå, att man vid affattningen af ifrågavarande undantagsbestämmelse borde tillse, att hinder ej lades i vägen för att å en jernvägsstation till passagerare å tåg försälja en påse med kall mat och dryck, t. ex.

smörgås och öl, ett försäljningssätt, som försöksvis införts vid några stationer.

Sedan Herr Ordföranden härfter uttalat komiténs tack till Herr Gyllensvärd för de lemnade upplysningarna, aflägsnade sig denne.

Vid protokollet
Carl Edv. Sterky.

Utdrag af protokollet vid komiténs sammanträde den 16 augusti 1899.

Närvarande: Komiténs ordförande och samtliga ledamöter äfvensom konsuln J. V. Svalander samt apotekaren C. M. Sundberg från Eskilstuna, hvilken tillkallats för att såsom sakkunnig lemna komitéen upplysningar rörande svagdrickstillverkningen.

§ 3.

Sedan Herr Ordföranden å komiténs vägnar helsat Apotekaren Sundberg välkommen och tillkännagifvit, att komitéen tillkallat honom för att erhålla upplysningar angående det sätt, hvarpå svagdricka till allmänheten afyttrades från det svagdricksbryggeri i Eskilstuna, som af Herr Sundberg förestodes, anhöll Herr Ordföranden, att Herr Sundberg ville inför komitéen lemna redogörelse i nämnda afseende.

I anledning häraf och efter särskilda frågor yttrade *Herr Sundberg*: Han hade under de sista sex åren förestått ifrågavarande bryggeri, der inga andra maltdrycker tillverkades än svagdricka. Den årliga tillverkningen vid bryggeriet hade varit i ständig tillväxt, så att densamma under berörda sex år mångdubblats och för året 1897 uppgått till ett värde af 57,000 kronor. Af svagdricka tillverkades vid bryggeriet två olika slag, nämligen dels så kalladt måltidsdricka och dels vanligt svagdricka. Det förra, hvaraf omsättningen vore ytterst ringa och hvars tillverkning egde rum egentligen endast vid de större högtiderna, jul, påsk och pingst, bereddes af en vört med en extrakthalt af omkring 10 %, medan vanligt svagdricka, som utgjorde den hufvudsakliga tillverkningen, bereddes af en vört med en extrakthalt af 5 %. Bryggeriets tillverkningar försåldes dels i Eskilstuna stad och dels å den omkringliggande landsbygden inom ett område af ungefär en half mil från staden. Denna försäljning skedde till allra största delen genom kringföring; en mindre del af tillverkningen försåldes dock direkt från bryggeriet hufvudsakligen till landtbor, som uti egna kärl af varierande storlek derifrån sjelfva afhemtade sitt behof af svagdricka.

Kringföringen verkställdes genom fem vid bryggeriet antagna utkörare, af hvilka två uteslutande kringkörde svagdricka i staden, en derstädes kringkörde svagdricka jemte läskedrycker, samt två å landsbygden försålde svagdricka. Huru stor del af tillverkningen, som sålunda afyttrades i staden, och huru mycket, som försålde å landsbygden, kunde ej med bestämdhet uppgifvas, men uppenbart vore, att svagdricksförsäljningen i staden hade långt större omfattning än den på landet, då det längre afståndet till kunderna å landet hindrade utkörarne att dit utföra mer än högst två lass på dagen.

All svagdricksförsäljning från bryggeriet skedde uti helankaren om 40 liter eller halfankaren om 20 liter. Mindre kärl kunde ej gerna användas, då varan, som aldrig lagrades, utan, allt efter luftens temperatur, försålde redan då den vore två till fyra dagar gammal, icke kunde tappas på buteljer, enär sådana på grund af jäsningen skulle söndersprängas. Vid svagdricksfatens kringföring till kunderna vore vanligt att, då ett fullt fat aflemnades, till utköraren i utbyte af köparen återställdes ett tomt fat och att sådant ombyte i regel skedde å vissa bestämda veckodagar.

Bryggeriets kunder vore inom Eskilstuna stads område dels sådana konsumenter, som kunde förbruka en kvantitet svagdricka af minst 20 liter, och dels återförsäljare, såsom innehafvare af spisqvarterställen, handlande med matvaror eller specerihandelsidkare. Å landet, dit jemväl den till staden gränsande förstaden Nyfors och fabriksområdet Tunafors räknades, försålde svagdrickat endast direkt till sådana konsumenter, som kunde hafva bruk af en till 20 liter uppgående kvantitet af varan; någon försäljning till handlande på landet för utminuterung kunde på grund af tiolitersförordningens stadgande icke förekomma, då handlandena å ifrågavarande landsbygd icke utverkat sig tillstånd att för afhemtning försälja maldrycker i mindre myckenhet än 10 liter.

Den direkt till konsumenterna försålda varan plögade af dessa nedsättas till förvaring i källare och kunde då godt förvaras under en tid af åtta till fjorton dagar; det vore därför vanligt, att de kunder, som så föfore, af utkörarne besöktes en gång i veckan, dervid ofvan omnämnda ombyte af ankaren egde rum och kunderna försåges med ny och frisk vara. De personer å landet, som icke hade källare eller af annan anledning ej kunde på en gång köpa så mycket som 20 liter, finge underkasta sig att icke få sitt behof af svagdricka tillfredsstäldt. I staden åter kunde personer i nyssnämnda ställning alltid förskaffa sig den myckenhet, som efter deras behof vore afpassad, nämligen hos innehafvarne af matvarubodar och specerihandelsbutiker.

Dessa, hvilka jemte andra födoämnen ofta äfven hölle maldrycker till salu, köpte genom utkörarne svagdricka på fat från bryggeriet, hvar efter de i mindre mängder, i regeln litervis, utminuterade svagdrickat till sina kunder. Då dessa återförsäljare, som ofta utminuterade rätt stor mängd svagdricka — en af dem hade under innevarande sommar mången dag från bryggeriet inköpt 12 helankaren eller 480 liter — dagligen finge ny vara till sig levererad från bryggeriet, vore det tydligt, att genom sådan försäljning ett bland stadens befolkning och särskildt dess arbetande klasser förefintligt behof att i mindre myckenhet, än som från bryggeriet utlemnades, erhålla svagdricka på ett lämpligt sätt tillfredsställes.

Af *Herr Ordföranden* särskildt tillfrågad, på hvad sätt de i Eskilstuna vid fabriker och andra industriela anläggningar sysselsatte arbetarne vanligen finge sitt behof af svagdricka under arbetstiderna tillfredsstäldt, meddelade *Herr Sundberg*: att i åtskilliga fabriker arbetsgifvarne från bryggeriet inköpte svagdricksankaren och genom en maskinist eller portvakt till sina arbetare utan betalning utlemnade svagdricka under arbetet samt att i fabriker, der så icke egde rum, t. ex. i Karl Gustafs stads gevärsfaktori, bland arbetarne brukade bildas särskilda lag, som genom en af deltagarne och efter kostnadens fördelning på alla inköpte ett halfankare svagdricka, hvilket i regeln under den varmare årstiden förtärdes på dagen; tilläggande *Herr Sundberg*, på af *Herr Jansson* i detta sammanhang gjord fråga, att jemväl arbetslag på landsbygden plägade likasom arbetarne vid fabriker, af utkörarne inköpa en halfankare svagdricka i sänder, som af deltagarne i laget förvarades på kallt ställe å arbetsplatsen.

På af *Herrar Meyer* och *Östberg* framställda frågor, angående hvilken vinst en återförsäljare af svagdricka kunde hafva å handel med sådan vara samt huruvida minuthandel dermed å landet skulle kunna komma i fråga eller vore af behofvet påkallad, anförde *Herr Sundberg*: Vid försäljning från bryggeriet vore priserna något olika beräknade, om köparen vore konsument eller återförsäljare. Den förre finge betala 75 öre för en halfankare, under det att spisqvartersidkare hade att för samma mängd betala 70 öre och återförsäljare för afhemtning endast 65 öre. Som dessa sistnämnda vid varans utminuterung erhöle ett pris af 5 öre per liter, vore deras vinst vid svagdrickshandeln 35 öre för hvarje halfankare eller 70 öre för helankare. Äfven vid rätt stor omsättning kunde en återförsäljare sålunda ej hafva så stor vinst, att han endast på svagdrickshandeln kunde försörja sig. Men såsom biförtjenst vid annan handelsrörelse skulle en landthandlande nog gerna drifva minuthandel med svagdricka, om sådan i allmänhet blefve

medgifven utan särskildt tillstånd. Det vore en gifven sak, att mången på landet skulle hafva stor fördel af en sådan förändrad lagstiftning, att svagdricka utan särskildt tillstånd finge hos handlande utminuterats till afhemtning i huru små qvantiteter som helst. Särskildt vore sådant fallet i tätare bebygda trakter samt i köpingar och andra större samhällen, der allmänheten hade kort väglängd till de på sådana platser befintliga handelsbodarne.

Äfven personer, som hade längre väg till minutförsäljaren, men på något sätt kunde hos honom hemta svagdricka för dagsbehovet, skulle, om svagdrickshandeln på landet gjordes fri, få sitt behof af ifrågasvarande dryck tillgodosedt. Svagdrickat blefve icke oanvändbart, äfven om det bures en fjerdedels eller en half mil till och med i sommarvärme. En lagstiftning, som för de konsumenter, hvilka icke kunde hafva användning för ett direkt från tillverkaren levererad halfankare svagdricka, möjliggjorde att från återförsäljare erhålla färsk vara i små qvantiteter, skulle därför antagligen helsas med tillfredsställelse.

Sedan Herr Sundberg på ytterligare frågor tillagt: att han saknade erfarenhet, om huru tiolitersförordningen inverkat på svagdrickshandeln, enär Herr Sundberg, såsom nämndt, öfvertagit affären för allenast sex år sedan; att svagdricksförbrukningen under de olika årtiderna stälde sig så, att åtgången under årets sex varmare månader vore omkring dubbelt större än under de sex kallare månaderna; samt att, ehuru svagdricka visserligen oftast användes af kroppsarbetare såsom läskedryck under arbetet, likväl en stor del af tillverkningen förbrukades vid de arbetande klassernas måltider såsom s. k. supanmat, dervid svagdricka förtärdes antingen oblandad eller blandad med kall eller varm mjölk, framstälde *Herr Klason* mot Herr Sundbergs yttrande den anmärkningen, att han för sin del icke kunde omfatta antagandet af att det vore möjligt, att på landet någon minuthandel från bod skulle kunna ega rum i större omfattning. Det, som gäfvade svagdrickat dess friska och läskande smak, vore nämligen den i den färska drycken befintliga kolsyran. Vid varans omtappning och transport litervis bortginge emellertid kolsyran, och svagdrickat blefve derefter, äfven om det afkyldes, af föga god beskaffenhet. Vid sådant förhållande och då konsumenterna på landet oftast skulle hafva att bära den hos handlanden inköpta varan längre sträckor, vore det tydligt, att utminutering af svagdricka genom landthandlande skulle kunna ega rum blott i mycket ringa skala.

I anledning af denna anmärkning meddelade *Herr Sundberg*, att han genom mångfaldiga försök hade gjort det rönet, att färskt svagdricka, som genom värme förlorat kolsyran, åter kunde blifva njutbart

derigenom, att man fylde drycken på ett kärl, som öfvertäcktes med en med vatten genomdränkt handduk. Genom ett sådant förfarande bragtes nämligen drickat i förnyad jäsning och framkallades åter kolsyra. Det vore därför mycket lätt möjligt för konsumenten att hålla det svagdricka, som han genom återförsäljare köpt, i godt skick.

Häremot genmälde *Herr Klason*, att det af *Herr Sundberg* omnämnda förfarande visserligen vore att förorda, men att man dock måste medgifva, att denna uppfriskning af drycken långt ifrån alltid egde rum, en sak, som berodde af många omständigheter, bland annat drickats utjäsningsgrad för tillfället.

Härefter framställdes af *Herr Waldenström* fråga, huruvida *Herr Sundberg* vid sitt bryggeri funnit någon svårighet föreligga att med användning vid svagdrickstillverkningen utaf vört af viss beskaffenhet beräkna, hvilken alkoholhalt den färdiga varan efter vörtens utjäsnung komme att erhålla, samt huruvida det visat sig, att svagdricka, som fylts på ankaren, genom efterjäsning öfverskridit en beräknad alkoholgräns.

Till svar härå yttrade *Herr Sundberg*, att han icke varit i tillfälle att vetenskapligt utreda förhållandet mellan vört af viss extrakt-halt och den deraf erhållna alkoholhalten, utan i svaret föreläge utslutande de rent praktiska resultat, hvartill han under arbetet kommit. — Förhållandet med under- och öfverjästa maltdrycker vore väsentligt olika. Vid hans bryggeri användes till svagdricksberedning endast öfverjäsning, som verkställdes vid 12 å 14° C., då efter cirka 10 timmar jästcellerna stege upp till ytan, småningom bildande ett 2 å 3 tum tjockt jästtäckte, som dels utestängde vidare lufttillförsel, dels hindrade större delen af den bildade kolsyran att bortgå ur drycken. Den om två till fyra dagar färdiga drycken aftappades direkt från jäskaren på de till utforsling till kunderna afsedda större och mindre kärl, som förut blifvit desinficerade. Icke i något fall hade iakttagits, att en vört af 5 % extrakt-halt lemnat en färdig vara af högre alkoholhalt än 1½ volymprocent, och detta ehuru *Herr Sundberg* stundom på försök hade låtit vörten utjäsa under åtta dagar. På de aftappade faten och ankaren hade han aldrig funnit någon genom efterjäsning bildad högre alkoholhalt än nämnda 1½ volymprocent, och ej heller hade något klagomål någonsin försports från konsumenter, att alkoholhalten ökats under förvaring.

Sedan *Herr Sundberg* härefter, på af *Herr Jansson* gifven anledning, tillagt, att om en alkoholgräns bestämdes för svagdricka af 2 å 3 %, *Herr Sundberg* tilltrorde sig kunna garantera, att denna gräns vid ifrågavarande bryggeri icke skulle öfverskridas, framstälde *Herr*

Waldenström till Herr *Sundberg* förfrågan, huruvida det vid Herr *Sundberg*s bryggeri tillverkade svagdricka någon gång användts till berusning eller förtäring af svagdrickat förorsakat oordningar. *Herr Sundberg* genmälte härtill, att, såvidt han hade sig bekant, berusning eller oordningar icke af ifrågasatta anledningar förekommit.

Slutligen och med anledning af gjord fråga, om Herr *Sundberg* kände någon metod att pasteurisera svagdricka, förklarade *Herr Sundberg*, att han icke sjelf gjort något försök att på nämnda sätt behandla svagdricka; att pasteurisering af sådan dryck nog skulle kunna verkställas, men att hvarje dylik behandling af en olagrad vara skulle i följd af den dryga kostnaden så fördyra densamma, att det skulle visa sig ekonomiskt omöjligt att använda metoden.

Härefter framförde Herr Ordföranden komiténs tack till Herr *Sundberg* för de lemnade upplysningarna, hvarpå Herr *Sundberg* aflägsnade sig.

Vid protokollet
Carl Edv. Sterky.

Utdrag af protokollet vid komiténs sammanträde den 17 augusti 1899.

Närvarande: Komiténs ordförande och samtliga ledamöter äfvensom konsuln J. V. Svalander.

§ 3.

Öfverlemnade Herr Klason ett sammandrag af till honom lemnade uppgifter från Nässjö Bryggeriaktiebolag och Åby-Klippans Ångbryggeriaktiebolag rörande de olika sätt, som begagnats under år 1898 för försäljning af vid nämnda båda bolagsbryggerier tillverkad öl; och var sagda sammandrag så lydande:

»Till
Kongl. Maltdryckskomitén.

Enligt mig af nedannämnda bryggerier lemnade uppgifter har af dem tillverkad öl försålts på följande sätt:

Nässjö Bryggeriaktiebolag.

Uppgift å 1898 års försäljning af bryggeriets tillverkningar:

Å tillverkningsstället	Å andra orter
cirka 1,750 hl.	cirka 6,750 hl.

Å andra orter skedde försäljningen genom 33 nederlag eller dermed likställda affärer.

Åby-Klippans Ångbryggeriaktiebolag.

Uppgift å försäljning af bryggeriets tillverkningar under räkenskapsåret 1 oktober 1897—1 oktober 1898:

Å platsen för bryggeriet genom det sjelf eller genom återförsäljare	Å andra orter
992 hl.	19,608 hl.

Å andra orter skedde försäljningen genom nederlag eller dermed jemförliga återförsäljningsaffärer, såsom t. ex. i Helsingborg 4,744 hl., i Lund 1,959 hl., i Landskrona 994 hl., i Engelholm 207 hl., i Varberg 1,956 hl., i Halmstad 1,144 hl., i Hessleholm 1,046 hl. o. s. v.

Antal nederlag och dermed jemställda återförsäljningsaffärer har utgjort c. 115 st.

Peter Klason.»

Vid protokollet
Carl Edv. Sterky.

Utdrag af protokollet vid komiténs sammanträde den 19 januari 1900.

Närvarande: Komiténs ordförande och samtliga ledamöter.

§ 3.

Anmäldes, att Kongl. Jernvägsstyrelsen till komitén öfverlemnade ej mindre skrifvelse af den 23 augusti 1899 från Kongl. Jernvägsdirektionen (Königliche Eisenbahndirektion) i Altona med redogörelse för försäljningen af vin och maldrycker å tyska jernvägarnes stationer och tåg än äfven, efter begäran af komiténs sekreterare att införskaffa dylika redogörelser jemväl beträffande Norge och Finland, skrivelser från Finska Jernvägsstyrelsen af den 26 september 1899 och Styrelsen för Norges Statsbaner af den 23 oktober 1899, innehållande de begärda upplysningarna; och antecknades här:

1) enligt sistnämnda skrifvelse, vid hvilken fogats »Lov om Udskjänkning og Udsalg af Øl, Vin, Mjød og Cider i Kjøbstæderne og Ladestederne den 18 juni 1884» med deri sedermera gjorda ändringar och »Lov om Udskjänkning og Udsalg af Øl, Vin, Mjød og Cider paa Landet den 18 juni 1884» med deri gjorda ändringar, beträffande *Norge*:

Utskänkning af öl och vin vid jernvägsstationerna kan endast ega rum på grund af särskildt tillstånd (Bevilling), utfärdadt i öfverensstämmelse med ofvannämnda lagar. Enligt dessa meddelas sådant tillstånd i köpstäder och ladesteder af magistrat och formandskab i församling samt på landet af vederbörande häradsstyrelses formandskab. Statsbanornas administrativa myndigheter kunna icke tillåta utskänkning eller försäljning af öl och vin vid stationerna, med mindre den kommunala myndigheten meddelar nämnda tillstånd. Tillståndet gifves till viss namngifven person (man eller qvinna), som skall utverka sig samtycke af statsbanornas styrelse att utöfva rörelse i enlighet med tillståndet. Detta samtycke meddelas på så sätt, att utskänkning af vanligt bayerskt öl (d. v. s. starkare ölsorter) och vin endast tillåtes vid stationer i stad och de stationer på landet, der de mera trafikerade person- och snälltågen göra ett något längre uppehåll än vid stationer på landet i allmänhet. Vid mindre stationer tillåtes icke försäljning af vin och medges försäljning af öl blott för såvidt dess alkoholhalt

icke öfverstiger $2\frac{1}{2}$ %. Förr var det vanligt, att utskänkningen af öl och vin utöfvades af vederbörande stationsföreståndare för egen räkning. På senare tid har restaurationen vid större stationer, der den är af sådan betydighet, att den antages kunna utan förlust öfvertagas af en utom jernvägens tjänst varande restauratör eller restauratris, öfverlåtits till en sådan, hvilken då tillika utskänker öl och vin. Stationsföreståndaren kontrollerar utskänkningen, men har sjelf icke någon befattning dermed eller inkomst deraf. Utskänkningen af öl och vin är tillåten endast under den tid, då tåg gör uppehåll vid stationen. Det är derjemte förbjudet att utskänka till andra än resande (d. v. s. personer, som äro försedda med biljett till det vid stationen stående tåg). Vid stationer, från hvilka tåg utgår, är det i allmänhet tillåtet att utskänka öl och vin 15 minuter före tågets afgang. Restauratören eller restauratrisen har att sjelf betala den af vederbörande kommunala myndighet bestämda afgift för tillståndets utöfvande och skall derjemte erlägga en efter omsättningens storlek afpassad afgift till jernvägen, hvilken afgift för närvarande tillfaller betjeningens understöds-kassa. Hushyra betalas endast i de fall, då särskilda lokaler för restaurationen eller bostadslägenhet för innehafvaren af densamma äro inrättade.

Bränvin och andra spirituösa drycker få efter gällande lagstiftning icke utskänkas på landet. I köpstäderna utskänkas bränvin och andra spirituösa drycker blott vid stationer, der middagsmåltid eller varm förtäring serveras. Härför må jemväl lösas tillstånd och inhemtats samtycke från statsbanornas styrelse.

Å jernvägståg utskänkes icke för närvarande öl etc., för såvidt ej till sådan utskänkning kan räknas, att frukostkorgar, innehållande bland annat öl, säljas vid ett par stationer.

Något speciellt reglemente för utskänkning af öl etc. vid jernvägsstationer är icke utfärdadt.

2) enligt skrifvelsen af den 26 september 1899, dervid fogats samtliga i Finland gällande författningar angående bränvin, malt-drycker, viner och andra svagare rusdrycker, rörande *Finland*:

Enligt i Finland gällande lagstiftning är all försäljning och utskänkning af sprit- och maldrycker förbjuden på landet. Från denna regel kunna dock undantag i särskilda fall förekomma, och bland dessa undantag omnämner lagen äfven rättigheten att å jernvägsstationer utskänka spritdrycker. Rättighet till sådan utskänkning sökes hos vederbörande länestyrelse, och fordras för dess medgifvande, att jernvägsstyrelsen sådan rättighet tillstyrkt. I regeln har jernvägsstyrelsen vid uppgörandet af kontrakt om restaurationer å stationerna med-

gifvit sådan rätt endast å de viktigaste middagsstationerna. Försedd med detta kontrakt, söker restauratören sedan hos vederbörande guvernör sådan rätt, vid hvars beviljande alltid fästes det vilkor, att utskänkning af spritdrycker får ega rum endast under den tid restaurationen vid tågtiderna hålles öppen, d. v. s. en timme före afgangen och högst en half timme efter ankomsten af ett tåg, som medför passagerare.

Beträffande utskänkning af maltdrycker på landet förefinnas icke så bestämda lagstadganden som om spritdrycker. Dock eger den, som erhållit rättighet att utskänka spritdrycker, äfven rättighet att utan särskildt tillstånd till förtäring på stället föryttra maltdrycker. Ehuru om utskänkning af maltdrycker på sådana jernvägsstationer, der utskänkning af spritdrycker icke eger rum, icke finnes uttryckligen stadgadt, hafva dock alla å statsjernvägarnes stationer anstälde restauratörer af jernvägsstyrelsen dertill berättigats på grund af ett i lagen förekommande stadgande, att å värdshus på landet, som för tillfredsställande af trafikens behof finnas inrättade, är utskänkning af maltdrycker medgifven.

Vidkommande rätt till utskänkning af viner och andra svagare rusdrycker å landet saknas i lagen hvarje bestämmelse, ehuru en förordning angående vissa inskränkningar i handeln med sådana drycker utfärdats den 2 maj 1895. Derfor är äfven hvarje restauratör å statsjernvägarnes stationer enligt med jernvägsstyrelsen afslutadt kontrakt berättigad till utskänkning af viner och andra svagare rusdrycker. Dock är utskänkningen af såväl dessa som maltdrycker enligt kontrakten inskränkt till samma tider, som ofvan angående utskänkning af spritdrycker finnes omnämndt.

3) enligt skrifvelsen den 23 augusti 1899, vid hvilken fogats formulär till kontrakt med restauratör vid statsjernvägarne samt utdrag af reglementariska stadganden angående statstjänstemäns boställslägenheter den 26 juli 1880, beträffande *Tyskland*:

Rätt till utskänkning och försäljning af vin och maltdrycker vid jernvägsstationer och å tåg förvärfvas genom tillstånd af viss embetsmyndighet, som har sig uppdraget att meddela sådant. I allmänhet kan enligt den för hela tyska riket gällande Gewerbeordnung sådant tillstånd vägras blott i de fall, att emot sökanden förekomma omständigheter, som berättiga till antagande, att han skall missbruka näringen till befrämjande af omåttlighet, förbjudna spel, döljande af tjufgods eller osedlighet, och att den för rörelsens utöfning afsedda lokal med hänsyn till beskaffenhet eller läge icke uppfyller stadgade fordringar. De särskilda staternas regeringar ega befogenhet att derutöfver be-

stämma, att tillstånd till idkande af värdshusrörelse eller till utskänkning af vin, bier eller andra alkoholhaltiga drycker göres beroende af påvisande af ett förhandenvarande behof. Tillståndet meddelas af den myndighet, som enligt hvarje stats särskilda lag dertill är behörig; i Preussen är detta Kreis-Ausschuss.

Då den till idkande af värdshusrörelse i allmänhet meddelade tillåtelse i regel äfven berättigar till försäljning af mat och drycker till personer, som *icke* begagna jernvägen, är jernvägsrestauratören lika med hvarje annan restauratör underkastad de föreskrifter, som i allmänhet gälla angående sådan näring, och får jernvägsrestauratören jemväl allenast till den af ortens polismyndighet bestämda tid hålla utskänkningslokalen öppen. Undantag härifrån eger rum blott beträffande försäljning af drycker och mat till den *resande* allmänheten, hvilken försäljning får bedrivas till lämplig, af Kongl. Jernvägsdirektionen bestämd tid efter sista tågets ankomst.

De vid utskänkning till allmänheten af vin, bier o. s. v. nyttjade kärl skola vara försedda med rydmåttsbeteckning på samma sätt och i samma omfattning, som gällande lagar föreskrifva. Finkelbränvin (Fusel) får icke försäljas å jernvägsrestaurationerna.

Kongl. Jernvägsdirektionen bestämmer maximipris för mat och drycker.

Jernvägsrestaurationerna förestås under jernvägsförvaltningens tillsyn af entreprenörer (Pächter), åt hvilka restaurationerna öfverlätas emot erläggande af en lämplig entreprenadsumma.

Det vid skrivelsen fogade kontraktsformulär var af följande innehåll:

»Entreprenadkontrakt (Pachtvertrag).

Mellan Kongl. Jernvägskassan, representerad af Kongl. Jernvägsdirektionen i — — — — —, å ena, samt Herr — — — i — — — — —, å andra sidan, har afslutats följande entreprenadkontrakt.

§ 1.

Kongl. Jernvägsdirektionen upplåter (verpachtet) från och med den — — — till Herr — — — driften af jernvägsrestaurationen i — — — — —.

§ 2.

Den årliga entreprenadsumman (Pachtzins) är bestämd till — — — — — Mark och skall i förskott erläggas till Kongl. Stationskassan

i — — — — utan kostnad för kassan med en fjerdedel under de sju första dagarne af hvarje påbörjadt qvartal.

§ 3.

Entreprenadaftalet gäller för obestämd tid, men det står hvardera af de aftalande parterna fritt att uppsäga aftalet när som helst med en uppsägningstid af tre månader, hvilka börja löpa med första dagen i den månad, som följer närmast efter uppsägningen.

§ 4.

Öfverlåtelse af restaurationen till en underentreprenör (Afterpächter) får icke ske utan Kongl. Jernvägsdirektionens medgifvande; sker ändock sådan öfverlåtelse, berättigar den till aftalets omedelbara upphäfvande med de i 22 § bestämda verkningar.

§ 5.

Jernvägsrestaurationen är afsedd för den allmänhet, som begagnar jernvägen. För detta ändamål kan jernvägsförvaltningen när som helst bestämma, att den icke resande allmänheten utestänges från tillträde till väntsalarne, eller ock bestämma de vilkor, under hvilka sådant tillträde må ega rum.

§ 6.

1) I väntsalarne och restaurationslokalerna tillkommer utöfvandet af husbonderätten och polisuppsigten jernvägsförvaltningen utan inskränkning.

2) Jernvägsrestauratören är dock skyldig att, såvidt möjligt, sjelf sörja för att ordningen upprätthålles i omförmälda rum. Personer, som äro druckna eller uppföra sig opassande, må icke tillåtas att inkomma i desamma eller att derstädes uppehålla sig. Hvarje servering af mat eller dryck till sådana personer är förbjuden.

3) Jernvägsrestauratören skall omedelbart underrätta stationsföreståndaren om alla förhållanden, som af nämnda eller någon annan anledning kunna orsaka oordning eller utgöra hinder för allmänhetens tillbörliga betjenande.

§ 7.

1) Entreprenören är skyldig att minst en timme före persontågens i tidtabellen fastställda ankomst- och afgångstider öppna restaurations-

rörelsen och att uppehålla densamma minst en halftimme efter hvarje sådant tågs ankomst.

2) Å andra sidan skall entreprenören, på befallning af stationsbefälet, upphöra med restaurationsrörelsen en timme efter det sista tågets ankomst.

3) Det tillhör entreprenören att vid de i det föregående nämnda tiderna för restaurationsrörelsens början och slut öppna och stänga väntsalarne och restaurationslokalerna. Stationsbefälet har dock rätt att för beredande af plats för resande eller för ändamål, som sammanhånga med jernvägsdriften eller af jernvägsförvaltningen eljest medgifvits, vid hvilken annan tid som helst öppna ifrågavarande rum eller få dem öppnade.

4) Entreprenören är vidare förpligtad att vid säregna tillfällen på jernvägsförvaltningens begäran helt och hållet inställa restaurationsrörelsen i I och II klassens väntsalar. Endast om sådant afbrott räcker längre än åtta på hvarandra följande dagar, kan han såsom ersättning för den skada, han kan visa sig hafva härigenom lidit, fordra motsvarande afdrag från entreprenadsumman.

§ 8.

Frånsedt de i 7 § 4 mom. omnämnda fall, kan entreprenören icke grunda skadeståndsanspråk på förändringar i jernvägsförvaltningens anordningar, hvilka förmenas inverka på omfånget af rörelsen vid stationsrestaurationen (tidtabells- eller taxeförändringar, icke-resandes utestängande, öppnande af närbelägna bangårdar o. dyl.), så länge nämligen stationen fortfarande uppehålles för persontrafikens tjänst och de upplåtna väntsalarne bibehålla sin bestämmelse såsom uppehållsplats för de resande.

§ 9.

1) Stationsbefälet har rätt att öfvervaka bedrifvandet af restaurationsrörelsen i enlighet med kontraktets bestämmelser.

2) Entreprenören har att rätta sig efter de föreskrifter, hvilka stationsbefälet i sådant afseende lemnar, äfvensom att på begäran lemna stationsbefälet de härför erforderliga upplysningarna.

3) Besvär öfver stationsbefälets föreskrifter skall entreprenören ställa till föreståndaren för den trafikinspektion, till hvars distrikt stationen hör. Besvär öfver den sistnämndes föreskrifter upptagas till afgörande af Kongl. Jernvägsdirektionen i — — — — —.

§ 10.

(Omnämner, hvilka lokaler åt entreprenören upplåtas.)

§ 11.

(Omnämner sättet för öfverlemnande till entreprenören af bostads- och ekonomirum, äfvensom hans skyldighet att underhålla dessa.)

§ 12.

(Innehåller bestämmelser om underhållsskyldigheten i fråga om väntsalar och restaurationslokaler jemte dertill hörande inventarier.)

§ 13.

(Innehåller föreskrifter om väntsalars och restaurationslokalers rengöring, uppvärmning och belysning m. m. dyl.)

§ 14.

1) De af entreprenören vid utskänkning till allmänheten af vin, bier o. s. v. använda kärl skola vara försedda med rymdmåtsbeteckning på samma sätt och i samma omfattning, som gällande lagar föreskrifva.

2) Under det tåg göra uppehåll vid stationen, åligger det entreprenören att, för såvidt jernvägsförvaltningen det föreskrifver, låta till salu utbjuda sådana förfriskningar, som lämpa sig för årstiden eller de olika tiderna på dagen, vid kupéerna eller hålla dem till handa å perongerna. Äfvenledes skall entreprenören, i fall Kongl. Jernvägsdirektionen anser särskilda inrättningar för de resandes ändamålsenliga och snabba betjenande vara erforderliga, utan dröjsmål på sin bekostnad vidtaga anordningar i sådant afseende.

3) Finkelbränvin (Fusel) får hvarken utskänkas eller efter mått försäljas till afhemtning å jernvägsrestaurationen.

4) Entreprenören skall på sin bekostnad låta på ett för de resande lätt tillgängligt ställe i närheten af försäljningsdisken uppsätta en förteckning jemte prisuppgift å de mat- och dryckesvaror, som kunna erhållas och som alltid, jemväl vid morgontågen, skola finnas att tillgå i god beskaffenhet och tillräcklig mängd. Kongl. Jernvägsdirektionen lemnar föreskrift angående hvilka mat- och dryckesvaror med hänsyn till ortens förhållande skola af restauratören upptagas i nämnda förteckning samt om deras pris, som aldrig får öfverskridas.

5)–8) (Innehålla bestämmelser om entreprenörs skyldighet att sälja till furstliga personer och jernvägspersonalen samt åtskilliga ordningsregler.)

§ 15.

(Lemnar föreskrifter om framläggandet af tidningar och andra skrifter i väntsalar och utskänkningsrum.)

§ 16.

1) Entreprenören är förpligtad att genom anställandet af en efter jernvägsförvaltningens bestämmande tillräcklig, snyggt klädd och anständig tjänstepersonal sörja för de resandes snabba förplägning.

2) Entreprenören måste härvid i förhållande till Kongl. Jernvägsdirektionen ikläda sig ansvar för alla af hans tjenare begångna felaktigheter och lagöfverträdelser och kan icke skydda sig med den invändningen, att kontraktsbrott blifvit begånget utan hans vilja eller vetskap.

3) Sådana tjenare, som gifva anledning till grundade klagomål eller icke egna sig åt allmänhetens betjenande efter jernvägsförvaltningens bestämmelser, skall efter densammas framställning entreprenören afhålla från tjenstgöring eller afskeda, och detta utan iakttagande af uppsägningstid, om så är behöfligt.

§ 17.

1) Restauratören skall utverka sig polismyndighets tillstånd till restaurationsrörelsens bedrivande och styrka sådant hos jernvägsförvaltningen.

2) Underlåter restauratören att förskaffa sig tillstånd eller varder af vederbörande myndighet sådant honom nekadt af skäl, som hänföra sig till hans person, eger Kongl. Jernvägsdirektionen rätt att genast och utan iakttagande af den i 3 § stadgade uppsägningstid häfva kontraktet och fordra skadeersättning enligt 22 §. Nekas tillstånd af andra skäl, anses kontraktet icke vara slutet; restauratören är i sådant fall icke berättigad till skadestånd af Kongl. Jernvägsdirektionen.

§§ 18–19.

(Innehålla bestämmelser om kontraktets upphörande i händelse af konkurs eller af andra anledningar.)

§ 20.

(Innehåller ordningsregler angående restaurationslokalernas be-
gagnande.)

§ 21.

(Stadgar skyldighet för entreprenören att för entreprenadkontrak-
tets fullgörande ställa borgen eller annan säkerhet.)

§ 22.

Entreprenör skall, för den händelse Kongl. Jernvägsdirektionen
uti de i §§ 2, 4, 17, 18, 19 och 21, 2 mom. omnämnda fall gör bruk af
sin rätt att häfva aftalet, ansvara för all skada, deri inbegripna kost-
naderna för träffande af nytt entreprenadaftal samt kostnaderna och
eventuel minskning i inkomst, derest restaurationen måste öfverlätas
åt en tillfällig föreståndare.

§ 23.

Dör entreprenören under entreprenadtiden, är Kongl. Jernvägs-
direktionen berättigad att efter eget val antingen låta aftalet fortgå
med enkan, arfvingarne eller någon af arfvingarne, på af dem gjord
framställning och under det löpande kontraktets villkor, eller ock genast
upphäfva detsamma. I sista fallet äro arfvingarne skyldige att afträda
restorationen och återställa inventarier o. s. v. efter en af Kongl.
Jernvägsdirektionen bestämd tid.

§ 24.

(Innehåller bestämmelser om kostnaderna för aftalets afslutande
och om forum i händelse af tvister mellan parterna angående kon-
traktet.)

Af detta i två exemplar upprättade kontrakt har en hvar af de
aftalande parterna erhållit ett.

(Ort och datum.)

(Underskrifter.)»

Vid protokollet
Carl Edv. Sterky.